

Порівняльна таблиця із наведенням фрагментів тексту докторської дисертації Б. Б. Буяка «Світоглядна складова у політичній освіті та вихованні молоді: функціональний потенціал та перспективи його використання» та фрагментів опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства

<p>https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=CJ2LWYAAAAJ&citation_for_view=CJ2LWYAAAAJ:qjMakFHDy7sC http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/294/app-37_Karetna_O_O_(287-291).pdf?sequence=1</p> <p>Каретна О. О. Сучасні підходи до визначення поняття "молодь" (2009)¹</p> <p>У соціалізаційному підході молодь – це період соціального зростання, первинної соціалізації, головна мета молоді – самовизначення, персоналізація. Згідно інтеракціоністському підходу молодь – це один з трьох станів душі, властивих кожній людині. На відміну від стану “батько” (орієнтація на нормативну поведінку) і “дорослий” (орієнтація на розумні рішення) воно виявляється в спонтанності, безпосередності, нестандартності поведінки. У суб’єктивному підході молодь – спрямованість в майбутнє, оптимізм, життєлюбність, жадання діяльності, відчуття себе (енергійним) молодим незалежно від реального віку. В межах процесуального підходу молодь – це ті, хто не досконалий, не інтегрований, знаходяться в стані становлення, формування.</p> <p>Наближений до нього психофізіологічний аналіз молоді, заснований на понятті “молодість” як означений період розвитку людської особи між статевим дозріванням і повною зрілістю. Як його подальший розвиток в соціальній філософії виділяють соціально-психологічний підхід, що описує молодь як людей певного віку (це</p>	<p align="center">БУЯК Б. Б. СВИТОГЛЯДНА СКЛАДОВА У ПОЛІТИЧНІЙ ОСВІТІ ТА ВИХОВАННІ МОЛОДІ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ:</p> <p>дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти.</p> <p align="center">С. 29</p> <p>У соціалізаційному підході молодь – це період соціального зростання, первинної соціалізації; головна мета молоді – самовизначення, персоналізація. Згідно з інтеракціоністським підходом, молодь – це один з трьох станів душі, властивих кожній людині. На відміну від стану “батько” (орієнтація на нормативну поведінку) і “дорослий” (орієнтація на розумні рішення), він виявляється у спонтанності, безпосередності, нестандартності поведінки. У суб’єктивному підході молодь – спрямованість у майбутнє, оптимізм, життєлюбність, жадання діяльності, відчуття себе енергійним, молодим (незалежно від реального віку). В межах процесуального підходу молодь – це ті, ще не досконали, не інтегровані молоді люди, які перебувають в контексті становлення, формування.</p> <p align="center">С. 30</p> <p>Наближений до нього психофізіологічний аналіз молоді, заснований на понятті “молодість” як означений період розвитку людської особи між статевим дозріванням і повною зрілістю. Як його подальший розвиток у соціальній філософії виділяють соціально-психологічний підхід, що описує молодь як людей певного віку (це</p>
--	--

¹ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

інтервал 14-29 років) зі своїми біологічними і психологічними стосунками....

У соціально-психологічному підході молодь – це певний вік зі своїми біологічними і психологічними стосунками, і тому вона має всі особливості вікового класу. Згідно конфліктологічному підходу молодь – це важкий, повний стресів і надзвичайно важливий період життя. У рольовому підході молодь – це особлива поведінкова фаза в житті, коли вони більше не грають (дитячих) ролей і в той же час не є повноправними носіями ролей дорослого”

Зіставлення безлічі визначень молоді показує, що кожне з них фіксує її реальні і значущі риси та особливості, але жодне не є вичерпним. Аналіз спектру підходів до визначення поняття молоді дозволяє виділити ті компоненти, які **повинне** включати інтегроване поняття.

Інтегроване поняття молоді, **на мій погляд, включає** такі ознаки:

- вікові межі та соціально-психологічні особливості;
- специфіка соціального статусу, рольових функцій і соціокультурної поведінки;
- специфіка соціально-демографічної групи;
- специфіка процесу соціалізації, в якому поєднується соціальна адаптація та індивідуалізація;
- специфіка самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації молоді як специфічної групи.

Спроби визначити молодіжне покоління залежно від характеру страждають вузькістю і одновимірністю. Навіть якщо вдасться виділити типові риси конкретного покоління, то поза увагою може залишитися все різноманіття позицій складових молоді в цілому і молодіжних груп зокрема.

інтервал 14–29 років) зі своїми біологічними і психологічними стосунками.

С. 37

Із позицій соціально-психологічного підходу молодь – це певний вік зі своїми біологічними і психологічними стосунками, і тому вона має всі особливості вікового класу. Згідно **з** конфліктологічним підходом молодь – це важкий, повний стресів і надзвичайно важливий період життя. У рольовому підході молодь – це особлива поведінкова фаза в житті, коли молоді люди більше не грають (дитячих) ролей і в той же час не є повноправними носіями ролей дорослих”.

С. 38

Порівняння великої кількості визначень молоді показує, що кожне з них фіксує її реальні і значущі риси та особливості, але жодне не є вичерпним. Аналіз спектру підходів до визначення поняття молоді дозволяє виділити ті компоненти, які **має** охоплювати інтегроване поняття.

Інтегроване поняття молоді, **на наш погляд, передбачає** такі ознаки:

- вікові межі та соціально-психологічні особливості;
- специфіку соціального статусу, рольових функцій і соціокультурної поведінки;
- специфіку соціально-демографічної групи;
- специфіку процесу соціалізації, в якому поєднується соціальна адаптація та індивідуалізація;
- специфіку самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації молоді як специфічної групи.

Але треба відзначити, що спроби визначити молодіжне покоління залежно від характеру страждають вузькістю і одновимірністю. Навіть якщо вдасться виділити типові риси конкретного покоління, то поза увагою може залишитися все різноманіття позицій складових молоді в цілому і молодіжних груп зокрема.

Молодь є дуже **серйозною** силою. Сьогодні на наших очах відбувається структуризація молодіжного політичного простору. Але слід уточнити загальну систему молодіжних координат для виявлення таких процесів як: фізіологічне дозрівання, входження в соціум, освоєння соціальних норм, ролей, позицій, набуття ціннісних орієнтацій і соціальних установок при активному розвитку самосвідомості, творчій самореалізації, постійному особистому виборі власного індивідуального життєвого шляху. Також потрібно звернути увагу на загальне бачення молодіжного соціокультурного простору і загальну тенденцію, яка є головною в розвитку молоді як узагальненого суб'єкта в системі стосунків в соціумі.

Певний час пануюча тенденція в освітленні молодіжної **проблематики** була дуже своєрідною. Панувала теза про те, що молодь треба організувати, їй треба допомагати, захищати, влаштовувати в житті. Виникало відчуття, що молодь – це **найнещасніша**, сама незахищена група населення, що там суцільні немічні і слабкі. Але ж це не так. Насправді молодь абсолютно інша і вона потребує не того, щоб її весь час захищали. Тепер **розуміння прийшло** – що молодіжна проблема є, але вона знаходиться в абсолютно іншій сфері.

.....

Молодь історично завжди виступає носієм соціальних змін. Коли говорять про те, що держава, суспільство повинні організувати молодь, підсвідомо робиться установка, що молодь треба інкорпорувати в системи, що склалися. Але саме молодь і є носієм і активним учасником соціальних перетворень, тобто змінює систему.

С. 40

Молодь є дуже **потужною** силою. Сьогодні на наших очах відбувається структуризація молодіжного політичного простору. Але слід уточнити загальну систему молодіжних координат для виявлення таких процесів, як: фізіологічне дозрівання; формування світогляду в контексті політичного виховання молоді; входження в соціум; освоєння соціальних норм, ролей, позицій; набуття ціннісних орієнтирів і соціальних установок за активного розвитку самосвідомості, творчої самореалізації, постійного особистого вибору власного індивідуального життєвого шляху. Також потрібно звернути увагу на загальне бачення молодіжного соціокультурного простору і загальну тенденцію, яка є головною в розвитку молоді як узагальненого суб'єкта в системі стосунків у соціумі.

С. 45

Певний час пануюча тенденція у висвітленні молодіжних **проблем** була дуже своєрідною. Панувала теза про те, що молодь треба організувати, їй треба допомагати, захищати її, влаштовувати у житті. Виникало відчуття, що молодь – це **найнещадніша** найбільш незахищена група населення, що усі молоді люди суцільно немічні і слабкі. Але ж це не так. Насправді молодь абсолютно інша і вона не потребує того, щоб її весь час захищали. Тепер **стало зрозуміло**, що молодіжна проблема є, але вона знаходиться в зовсім іншій сфері. **Так уже склалося історично, що** молодь завжди виступає носієм соціальних змін. Коли говорять про те, що держава, суспільство повинні організувати молодь, підсвідомо робиться установка, що молодь треба інкорпорувати в системи, яка склалася. Але саме молодь і є носієм та активним учасником соціальних перетворень, тобто змінює систему.

https://otherreferats.allbest.ru/sociology/00180379_0.html

https://otherreferats.allbest.ru/sociology/00180379_1.html

Соціально-демографічна структура суспільства. Контрольна робота (1.04.2012)²

Проблема **соціологічного** аналізу життєвих стратегій особистості дуже актуальна. Дослідники цієї проблеми виділяють три стадії в розвитку життєвих стратегій: перша стадія -- надія і руйнування; друга стадія -- криза і соціальний стрес; третя стадія -- адаптація. Всі зміни в соціокультурній ситуації пов'язані перш за все зі зміною ціннісних орієнтацій на рівні суспільства, соціальної спільноти, особистості. Ці зміни відбуваються хаотично. Основний напрям соціальних процесів у цій нестабільній ситуації -- руйнування старих соціокультурних структур, що призводить до зниження соціальної захищеності, падіння довіри до соціальних інститутів.

У мінливій соціокультурній ситуації вирішальний вплив на поведінку має оцінка людиною ступеня контрольованості явищ, що веде до інтенсивного формування різних життєвих стратегій, які принципово відрізняються своїми особистісною і соціальною функціями. В чому полягає ця **різниця**?

Перш за все можна виділити життєві стратегії, орієнтовані на успішну зовнішню адаптацію, основу на новій, жорстко організованій системі ціннісних орієнтацій, підвищеній сприйнятливості до певних зовнішніх дій.

Механізм іншого типу життєвих стратегій -- ефективна внутрішня адаптація, основана на стійкості фундаментальних ціннісних орієнтацій і відносній несприйнятливості до зовнішніх дій.

Однак обидва ці типи життєвих стратегій малокеровані. Це не означає, що суспільство не може впливати на формування життєвих стратегій, але в існуючій нестабільній соціокультурній системі такий

С. 46

Проблема **філософсько-освітнього** аналізу життєвих стратегій особистості дуже актуальна. Дослідники цієї проблеми виділяють три стадії в розвитку життєвих стратегій: перша стадія – надія і руйнування; друга стадія – криза і соціальний стрес; третя стадія – адаптація. Всі зміни в соціокультурній ситуації пов'язані, перш за все, зі зміною ціннісних орієнтирів на рівні суспільства, соціальної спільноти, особистості. Ці зміни відбуваються хаотично. Основний напрям соціальних процесів у такій нестабільній ситуації – руйнування старих соціокультурних структур, що призводить до зниження соціальної захищеності, падіння довіри до соціальних інститутів.

У мінливій соціокультурній ситуації вирішальний вплив на поведінку має оцінка людиною ступеня контрольованості явищ, що веде до інтенсивного формування різних життєвих стратегій, які принципово відрізняються своїми особистісною і соціальною функціями. В чому полягає ця **відмінність**? Перш за все, можна виділити життєві стратегії, орієнтовані на успішну зовнішню адаптацію, що ґрунтується на новій, жорстко організованій системі ціннісних орієнтацій, підвищеній сприйнятливості до певних зовнішніх дій. Механізм іншого типу життєвих стратегій – ефективна внутрішня адаптація, основою якої є стійкість фундаментальних ціннісних орієнтацій і відносна несприйнятливості до зовнішніх дій. Однак обидва ці типи життєвих стратегій малокеровані. Це не означає, що суспільство не може впливати на формування життєвих стратегій, але в існуючій нестабільній соціокультурній системі такий вплив досить обмежений.

² Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

вплив принципово обмежений.

Молодь -- це соціально-демографічна група, **що** відзначається динамічністю і більшою активністю, ніж інші соціальні спільноти, сприйняттям тих змін і перетворень, які характеризують суспільство на певному етапі розвитку. Вона реагує і на процеси, що відбуваються у ціннісній структурі суспільства, причому відповідає на них створенням нової системи норм і цінностей, які відрізняють цю групу від інших. Отже, ми маємо справу з феноменом молодіжної субкультури, наявність якої багато в чому виражає суспільну потребу в диференціації духовного життя і поведінки, у виробленні адекватніших форм поведінки і діяльності, що відповідають новим соціальним умовам і тенденціям розвитку сучасного суспільства.

Стан молодіжної культури сьогодні обумовлюється кількома чинниками. По-перше, реакція молоді на трансформації, що проходять у суспільстві. Системна криза, яка торкнулася соціальної структури і поглибилася у зв'язку з розпадом СРСР, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей. Конкуренція на рівні масової свідомості радянських і так званих західних цінностей призвела до суперечностей і хаосу в ціннісній структурі нашого суспільства. Особливо помітно ці процеси відбуваються на рівні молодіжної свідомості.

По-друге, в кризовому стані зараз перебуває не лише суспільство, а й сучасна культура. З одного боку, значущість культурного розвитку населення для успішної реалізації соціальних проектів і виходу з кризи не в повному обсязі усвідомлюється органами управління, з іншого -- комерціалізація культурного процесу, дедалі більший політичний відхід від норм і цінностей «високої культури» до посередніх зразків масової культури, яка найбільш явно проявляється в електронних засобах масової інформації, також не може не відобразитися на системі настанов, орієнтацій і культурних ідеалів молоді людини.

По-третє, на сучасному етапі необхідно враховувати стан гуманітарної соціалізації. Сьогодні практично немає єдиної системи

С. 47.

Молодь – це соціально-демографічна група, **котра** відзначається динамічністю і більшою активністю, ніж інші соціальні спільноти, сприйняттям тих змін і перетворень, які характеризують суспільство на певному етапі розвитку. Вона реагує і на процеси, що відбуваються у ціннісній структурі суспільства, причому відповідає на них створенням нової системи норм і цінностей, які відрізняють цю групу від інших. Отже, ми маємо справу з феноменом молодіжної субкультури, наявність якої багато в чому виражає суспільну потребу в диференціації духовного життя і поведінки, у виробленні адекватніших форм поведінки і діяльності, що відповідають новим соціальним умовам і тенденціям розвитку сучасного суспільства.

Стан молодіжної культури сьогодні зумовлюється кількома чинниками. По-перше, реакція молоді на трансформації, що проходять у суспільстві. Системна криза, яка торкнулася соціальної структури і поглибилася у зв'язку з розпадом СРСР, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей. Конкуренція на рівні масової свідомості радянських і так званих західних цінностей сприяла суперечностям і хаосу в ціннісній структурі нашого суспільства. Особливо помітно ці процеси відбуваються на рівні молодіжної свідомості.

По-друге, в кризовому стані зараз перебуває не лише суспільство, а й сучасна культура. З одного боку, значущість культурного розвитку населення для успішної реалізації соціальних проектів і виходу з кризи не в повному обсязі усвідомлюється органами управління, з іншого – комерціалізація культурного процесу, дедалі більший політичний відхід від норм і цінностей “високої культури” до посередніх зразків масової культури, яка найбільш явно проявляється в електронних засобах масової інформації, також не може не відобразитися на системі настанов, орієнтирів і культурних ідеалів молоді людини.

По-третє, на сучасному етапі необхідно враховувати стан гуманітарної соціалізації. Сьогодні практично немає єдиної системи

<p>гуманітарного виховання, а індивідуальні спроби епізодичні й охоплюють невелику кількість молоді.</p> <p>Четвертий чинник пов'язаний з віковими особливостями молоді. Нестійкість бажань, нетерпимість -- саме ці специфічні риси об'єднують молодих людей в однорідні за віком і соціальною належністю групи, які задовольняють типові юнацькі потреби в стилі поведінки, моді і міжособистісному спілкуванні. Ці групи виконують функцію переборення соціального відчуження. Істотно, що в цих групах є особисті культурні норми і настанови.</p>	<p>гуманітарного виховання, а індивідуальні спроби епізодичні й охоплюють невелику кількість молоді.</p> <p>С. 48.</p> <p>Четвертий чинник пов'язаний із віковими особливостями молоді. Нестійкість бажань, нетерпимість – саме ці специфічні риси об'єднують молодих людей в однорідні за віком і соціальною належністю групи, які задовольняють типові юнацькі потреби в стилі поведінки, моді і міжособистісному спілкуванні. Такі групи виконують функцію переборення соціального відчуження. Істотно, що в цих групах є особисті культурні і статутні норми.</p>
<p>http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/294/app-37_Karetna_O_O_(287-291).pdf?sequence=1</p> <p>Каретна О. О. Сучасні підходи до визначення поняття "молодь" (2009)³</p> <p>Зараз суспільство в унікальній ситуації. Якщо в колишні часи – в XIX ст. та до кінця XX ст. кількість молоді в суспільстві була висока і тому її активності вистачало на те, щоб суспільство змінювалось, то зараз, коли до суспільства пред'являється високий рівень вимог реформативних процесів, а частка молоді різко скоротилася, її енергії повинно бути більше для того, щоб змінювати суспільство. Ця функція молоді почала активно виявлятися особливо у політичній сфері. Ми бачимо як молодіжні впливи дійсно зростають.</p> <p>Молодь – це стратегічний ресурс національного і світового розвитку. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що у світі, що швидко змінюється, стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, які зможуть ефективно накопичувати і продуктивно використовувати людський капітал, а також інноваційний потенціал розвитку, основним носієм якого є молодь.</p> <p>Одночасно сьогодні в питаннях роботи з молоддю недостатньо орієнтуватися на складову однієї конкретної держави. Світові</p>	<p>С. 48</p> <p>Зараз суспільство перебуває в унікальній ситуації. Якщо раніше (в XIX ст. та до кінця XX ст.) кількість молоді в суспільстві була висока і тому її активності вистачало на те, щоб суспільство змінювалося, то зараз, коли до суспільства ставиться високий рівень вимог реформативних процесів, а частка молоді різко скоротилася, її енергії повинно бути більше для того, щоб змінювати суспільство. Ця функція молоді особливо активно почала виявлятися у політичній сфері. Зараз неважко помітити зростання молодіжних впливів.</p> <p>Молодь – це стратегічний ресурс національного і світового розвитку. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що у світі, який швидко змінюється, стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, котрі зможуть ефективно накопичувати і продуктивно використовувати людський капітал, а також інноваційний потенціал розвитку, основним носієм якого є молодь.</p> <p>Водночас сьогодні в питаннях роботи з молоддю недостатньо орієнтуватися на складову однієї конкретної держави. Світові</p>

³ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>тенденції створюють теми для серйозної розмови про загальні, у своєму роді універсальні підходи в роботі з молоддю, значущі для суспільств і держав на всьому світовому просторі. Сьогодні багато в чому необхідно переглянути, скоректувати пріоритети в роботі з молоддю в світлі прогнозованих змін, таких як економічний спад або прогрес інформаційних технологій.</p>	<p>тенденції створюють теми для серйозної розмови про загальні, у своєму роді універсальні підходи в роботі з молоддю, значущі для суспільств і держав на всьому світовому просторі. Сьогодні багато в чому необхідно переглянути, скоректувати пріоритети в роботі з молоддю в світлі прогнозованих змін, зокрема таких, як економічний спад або прогрес інформаційних технологій.</p>
<p>http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/53.pdf</p> <p>Прозна І. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ, ЯК СКЛАДОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ (2010)</p> <p>У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молодшої людини як відображення суспільного буття через призму конкретних умов життя та діяльності особи. Складовою індивідуальної свідомості молоді є її політична свідомість як сукупність певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають корінні інтереси молодшої людини, а також політичних інститутів суспільства. Керуючись своїми уявленнями про свободу, справедливість, про демократичні принципи та права людини, кожна особистість обирає свій спосіб поводження тією чи іншою мірою зачіпає кожного члена суспільства, то кожна людина має можливість діставати уявлення про політичну систему, механізми її дії, про те, хто керує країною, хто приймає рішення, хто за що відповідає тощо</p>	<p>С. 55 – 56</p> <p>У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молодшої людини як відображення суспільного буття через призму конкретних умов життя та діяльності особи. Складовою індивідуальної свідомості молоді є її політична свідомість як сукупність певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають корінні інтереси молодшої людини, а також політичних інститутів суспільства. Керуючись своїми уявленнями про свободу, справедливість, про демократичні принципи та права людини, кожна особистість обирає свій спосіб поведінки, відтак тією чи іншою мірою зачіпає кожного члена суспільства; кожна людина має можливість діставати уявлення про політичну систему, механізми її дії, про те, хто керує країною, хто приймає рішення, хто за що відповідає тощо.</p>
<p>https://studentam.net.ua/content/view/2310/85/</p> <p>Тема 11. Основи сімейного виховання. Взаємодія школи, сім'ї і громадськості в вихованні дітей (Педагогіка (лекції))</p>	

ua Лекції з "Педагогіки "

© ТДПУ, Тернопіль)⁴

(<https://studentam.net.ua/content/section/23/85/>) – посилання на розділ

Метою сімейного виховання є забезпечення високого рівня освіченості й виховання свідомого громадянина України, здатного на основі життя й досвіду власного народу та досягнень світової науки і культури, врахування національно – територіальних особливостей України здійснювати соціально-економічний розвиток і господарювання в республіці, утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури й демократичних взаємовідносин людей, відстоювати і захищати права, гідність і честь своєї Вітчизни.

Зміст виховання в сім'ї обумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою сімейного виховання. Тому його складовими компонентами є відомі напрями виховання – національне, моральне, правове, статеве, художньо-естетичне, героїко-патріотичне, трудове, екологічне, фізичне та розумове. \Алексеєнко Т. Ф.,Постовий В.Г., Підласий І.П., Фіцула М.М.

Основними завданнями сімейного виховання є \Мойсеюк Н.С.,Постовий В.Г.\:

- виховання фізично й морально здорової дитини, забезпечення необхідних екосоціальних умов для реалізації можливостей розвитку дитини (генотипу);

- створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів і сприймань, її самореалізації;

- засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховання культури поведінки, правдивості, справедливості, гідності, людяності, здатності виявляти турботу про

С. 81 – 82

Метою сімейного виховання сьогодні є забезпечення високого рівня освіченості та виховання свідомого громадянина України, здатного на основі життя і досвіду власного народу та досягнень світової науки і культури, врахування національно-територіальних особливостей брати участь у соціально-економічному розвитку держави, утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури та демократичних взаємовідносин людей, відстоювати і захищати права, гідність та честь своєї Батьківщини.

Зміст виховання в сім'ї зумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою сімейного виховання. Тому його компонентами є відомі напрями виховання: національне, моральне, розумове, політичне, правове, художньо-естетичне, героїко-патріотичне, трудове, екологічне, статеве, фізичне. До науково-теоретичного їх обґрунтування долучилися Т. Алексеєнко, В. Постовий, І. Підласий та інші вчені.

Н. Мойсеюк і В. Постовий визначили такі основні завданнясімейного виховання:⁵

–виховання фізично і морально здорової дитини та молоді людини; забезпечення необхідних екосоціальних і суспільних умов для реалізації можливостей її розвитку (генотипу);

–створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, взаєморозуміння, умов для розвитку почуттів і сприйняттів, самореалізації дітей та молоді;

–засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні; виховання культури поведінки (зокрема політичної),

⁴ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел». ТДПУ – до 2004 року. З 2004 – статус національного університету.

⁵ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

молодших, милосердя до слабких і людей похилого віку;

- залучення дітей до чарівного світу знань, вивчення народних казок, пісень, прислів'їв, приказок, дум, лічилок тощо; виховання поваги до школи і вчителя, прагнення до освіти й творчого самовдосконалення;

- включення дитини в спільну з дорослими діяльність, розвиток працелюбності, творчої особистості, спрямування її зусиль на турботу про навколишнє середовище, виховання дітей цивілізованими господарями та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин;

- формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти красиве і потворне в мистецтві і житті, поважати прекрасне у вчинках людей; забезпечення умов для творчої практичної діяльності дітей;

- забезпечення духовної єдності поколінь, збереження сімейних традицій та реліквій, вивчення родоводу; прилучення дітей до народних традицій, звичаїв, обрядів, виховання в них національної свідомості і самосвідомості.

Вибір методів виховання в сім'ї залежить від педагогічної культури батьків: розуміння цілі виховання, батьківської ролі, уявлення про цінності, стилю відносин, культури мовлення і т.д. Тому методи сімейного виховання несуть в собі яскраве відображення особистості батьків і невіддільні від них. Скільки батьків – стільки різновидів методів. Наприклад, переконання в одних батьків – м'яке навіювання, в інших – погроза, крик. Коли в сім'ї відносини з батьками близькі, теплі, дружні, головний метод – заохочення. При холодних, відчужених, звичайно, переважає строгість і покарання. Методи дуже залежать від встановлених батьками виховних пріоритетів: одні хочуть виховати в дітей рису слухняність, тому методи їх спрямовані на те, щоб дитина

правдивості, справедливості, гідності, людяності, здатності виявляти турботу про молодших, милосердя до слабких і людей похилого віку;

–залучення дітей та молоді до пізнавального світу знань (зокрема політичної науки), вивчення народної творчості; виховання поваги до школи і вчителя, прагнення до освіти; становлення політично свідомої особистості і її творчого самовдосконалення;

–включення вихованців у спільну з дорослими діяльність; розвиток працелюбної, творчої особистості; спрямування її зусиль на турботу про навколишнє середовище; виховання молодих людей цивілізованими господарями і підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин;

–формування естетичних смаків та почуттів, уміння розрізняти красиве і потворне в мистецтві та житті, поважати прекрасне у вчинках людей; забезпечення умов для творчої практичної діяльності дітей і молоді;

–забезпечення духовної єдності поколінь; збереження сімейних традицій і реліквій; вивчення родоводу; культивування серед майбутніх поколінь громадян України народних традицій, звичаїв та обрядів; виховання в них національної свідомості і самосвідомості.

С. 83 - 84

Вибір методів виховання, зокрема й політичного, в сім'ї залежить від політичної культури батьків: розуміння ними цілей виховання, батьківської ролі; уявлення про цінності та пріоритети; стилю відносин, культури мовлення і т. д. Тому методи сімейного політичного виховання несуть у собі яскраве відображення особистості батьків і близьких родичів. Тож скільки батьків – стільки різновидів методів виховання. Наприклад, переконання чи стиль в одних батьків – м'яке навіювання, в інших – погроза, крик. Коли в сім'ї взаємини з батьками близькі, теплі, дружні, то головним методом є заохочення. За холодних, відчужених, звичайно, переважає строгість і покарання. Методи залежать і від встановлених батьками виховних пріоритетів. Так, одні хочуть

безвідмовно виконувала вимоги дорослих. Інші вважають більш важливим бачити як дитина самостійно мислить, вчать виявляти ініціативу і, звичайно, **знаходять** для цього відповідні методи.

Всіма батьками використовуються методи \прийоми\: переконання (пояснення, настанова, порада, розповідь, навіювання та інші); вправи і привчання, організація різних доручень і обов'язків дітей, режиму їх навчання, праці та відпочинку; заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива).

Вибір і застосування методів сімейного виховання спирається на ряд загальних умов: Знання батьками своїх дітей; особистий досвід батьків; спільна діяльність; **педагогічна** культура батьків; вміння спілкуватися \ частота, обсяг, мова, тема спілкування , інтереси

Різноманітними є засоби вирішення виховних завдань в сім'ї. **Серед поширених** засобів є: слово, фольклор, праця, домашній побут, духовний і моральний клімат сім'ї, символи, атрибути, реліквії, традиції \ родинні, народні, релігійні, державні тощо.

Сім'я буде повноцінною і **повною** ланкою суспільства тільки за умови виконання своїх основних функцій, а саме: економічна, репродуктивна, виховна, рекреативна, комунікативна, регулятивна, **прагнення до особистого щастя**.

Разом з тим стабільність, міцність і єдність сім'ї забезпечується і взаємною любов'ю, моральною, економічною, правовою та іншими

виховати в дітей слухняність, тому їх методи спрямовані на те, щоб дитина безвідмовно виконувала вимоги дорослих; інші вважають більш важливим бачити, як дитина самостійно мислить, тому вчать її виявляти ініціативу і, звичайно ж, **застосовують** для цього відповідні методи.

Всі батьки використовують такі методи (прийоми): переконання (пояснення, настанова, порада, розповідь, навіювання та ін.); вправи і привчання, організація різних доручень і обов'язків дітей, режиму їх навчання, праці та відпочинку; заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива).

Вибір і застосування методів сімейного **політичного** виховання спирається на такі загальні умови:

- знання батьками своїх дітей;
- особистий досвід батьків;
- рівень політичної активності;**
- визначена і послідовно дотримана громадянська позиція;**
- спільна діяльність;
- рівень політичної освіти** та культури батьків;
- вміння спілкуватися (мова, теми спілкування, інтереси,

періодичність).

С. 84 - 85

Різноманітними є засоби вирішення виховних завдань у сім'ї. **Найпоширенішим** серед них є: слово, праця, домашній побут, духовний і моральний клімат сім'ї, **колективні дискусії щодо важливих суспільно-політичних подій і звершень**, символи, атрибути, реліквії, традиції (родинні, народні, релігійні, державні) тощо.

Сім'я буде **повноцінною** ланкою суспільства **в контексті реалізації політичного виховання** тільки за умови виконання своїх основних функцій, а саме: економічної, репродуктивної, виховної, рекреативної, комунікативної, регулятивної **та ін.**

Водночас стабільність, міцність та єдність сім'ї забезпечується взаємною любов'ю, моральною, економічною, правовою та іншими

видами взаємної відповідальності всіх її членів, взаємопідтримкою, - розумінням та емоційною прив'язаністю. В сім'ї людина відновлює свої духовні та фізичні сили, заряджається енергією для трудових, творчих звершень, активної участі в суспільному житті\ К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський\.

Протягом усього ХХ ст. сім'я в Україні переживала глибокі зміни, які торкалися усіх ланок її існування. З одного боку, сім'я пододала кризу патріархальних родинних стосунків, а з іншого, вона стикнулася з новими проблемами, значною мірою втратила здатність виконувати життєво необхідні для людства функції й опинилася в кризовому стані. Кризові явища, **що спостерігаються** в сучасній сім'ї, стосуються її економічних, морально-духовних та демографічних основ.

Вивчаючи ситуацію, що склалася в сфері сімейного виховання І.П.Підласий виділив такі недоліки у сімейному вихованні: невисокий економічний рівень більшості сімей; низька культура суспільного життя, подвійна мораль; **перевантаженість жінки в сім'ї та на роботі**; високий процент розлучень; загострення конфліктів між поколіннями; збільшення розриву між сім'єю і **школою**. Сукупність цих та інших змін привели до фундаментальних зрушень у системі взаємодії особистість – сім'я – суспільство. Прийняті в державі Закони, Програми **щодо сім'ї в більшості** залишаються декларованими.

<https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12628/>

Соціологічний погляд на проблему батьків і дітей. Реферат (1.12.2010)⁶

В очах **дитини** мати і батько виступають у декількох **«іпостасях»**: як джерело емоційного тепла і підтримки, без яких дитина відчуває себе беззахисним і безпомічною; як влада, директивна інстанція, розпорядник благ, покарань і

видами взаємної відповідальності всіх її членів, взаємною підтримкою, розумінням та емоційною прив'язаністю. У сім'ї людина відновлює свої духовні та фізичні сили, заряджається енергією для трудових, громадських, творчих звершень, участі в суспільному житті. **Підтвердження цих думок знаходимо в працях класиків української системи виховання молоді** К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського.

Протягом ХХ ст. сім'я в Україні переживала глибокі зміни, які торкалися всіх ланок її існування. З одного боку, сім'я пододала кризу патріархальних родинних стосунків, а з іншого – зіткнулася з новими проблемами, значною мірою втратила здатність виконувати життєво необхідні для людства функції й опинилася в кризовому стані. Кризові явища в сучасній сім'ї **стосуються** її економічних, морально-духовних та демографічних основ.

Вивчаючи ситуацію, що склалася в сфері сімейно-родинного політичного виховання, І. Підласий назвав такі недоліки у сімейному вихованні: невисокий економічний рівень більшості сімей; низька політична культура суспільного життя, його подвійна мораль; високий процент розлучень; загострення конфліктів між поколіннями; збільшення розриву між сім'єю і **системою освіти**. Сукупність цих та інших змін призвела до фундаментальних зрушень у системі взаємодії “особистість – сім'я – суспільство”. Прийняті в державі закони, програми **щодо розвитку і підтримки сім'ї переважно** залишаються декларативними.

С. 85

В очах **молодої людини** батьки виступають в декількох **статусах**: –як джерело емоційного тепла і підтримки, без яких дитина відчуває себе беззахисною і безпорадною; –як влада, директивна інстанція, розпорядник благ, покарань і

⁶ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>заохочень;</p> <p>як зразок, приклад для наслідування, утілення мудрості і кращих людських якостей;</p> <p>як старший друг і порадник, якому можна довірити усі.</p> <p>Ступінь ідентифікації з родителями в юності менше, ніж у дитинстві. Зрозуміло, гарні батьки залишаються для старшокласників важливим еталоном поведження.</p> <p>Однак батьківський приклад уже не сприймається так абсолютно і некритично, як у дитинстві. У старшокласників є й інші авторитети, крім батьків. Ніж старше дитина, тим імовірніше, що ідеали він черпає не тільки з найближчого оточення, але і з більш широкого кола облич (суспільно-політичні діячі, герої кіно і літератури). Зате всі недоліки і протириччя в поводженні близьких і старших сприймаються гостро і болісно.</p>	<p>заохочень;</p> <p>– як зразок, приклад для наслідування, втілення мудрості і кращих людських якостей;</p> <p>– як старший друг і порадник, котрому можна довірити все.</p> <p>Рівень ідентифікації з батьками в молоді роки менший, ніж у дитинстві. В молодіжному віці батьки залишаються для молоді важливим зразком (еталоном, орієнтиром) політичної поведінки. Проте батьківський приклад вже не сприймається так абсолютно і некритично, як у дитинстві. У молоді з'являються, крім батьків, інші авторитети. Чим доросліша людина, тим вірогідніше, що ідеали вона черпає не тільки з найближчого оточення, а й з більш широкого кола осіб (суспільно-політичні діячі, військові, спортсмени, діячі культури, герої кіно, літератури та ін.). Проте всі недоліки і суперечності в поведінці різних поколінь близьких людей інколи сприймаються гостро і болісно.</p>
<p>https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17233/</p> <p>Сучасна політична дидактика: проблеми становлення. Реферат (14.03.2011)⁷</p> <p>Догматизація знання, що розглядалася як сума істин, призначених для засвоєння, у недалекому минулому визначала і формальну "запитально-відповідальну" постановку навчання, його жорстку регламентацію та авторитарний стиль відносин викладача із слухачем. Нормативний характер системи політичної освіти зумовлювався не тільки закритістю тоталітарного суспільства, придушенням і відчуженням особистості заради "вищих" інтересів держави, але й освітньою традицією класичної науки.</p> <p>Основні характеристики політичного знання: його постійна незавершеність, виключення оцінок, що претендують на істинність узагальнень, принципова відмова від моноцентричних уявлень на</p>	<p>С. 116 – 117</p> <p>Догматизація знання, що розглядалася як сума істин, призначених для засвоєння, у недалекому минулому визначала і формальну "запитально-відповідальну" формулу навчання, його жорстку регламентацію та авторитарний стиль стосунків викладача зі студентом, наставника з вихованцем. Нормативний характер системи політичної освіти зумовлювався не тільки закритістю тоталітарного суспільства, придушенням і відчуженням особистості заради "вищих" інтересів держави, а й освітньо-виховною традицією класичної науки.</p> <p>Основними характеристиками політичного знання є: його постійна незавершеність; вилучення оцінок, що претендують на істинність узагальнень; принципова відмова від моноцентричних</p>

⁷ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

користь визнання співіснування різних, що не піддаються зведенню в єдине ціле, наукових ідей, стилів мислення, між якими можливий продуктивний діалог.

Зміна уявлень про політичне знання вимагає відмови від нормативної моделі освіти, що уніфікує людську індивідуальність і не лишає місця для пізнавальної ініціативи, на користь відкритої моделі. Відкрита система припускає, що процес навчання не може зводитися до простої **передачі знання**. Перетворення переданої інформації в знання відбувається через її творче осмислення реципієнтом: **співвіднесення** з фоновим знанням, особистим досвідом і переживаннями, нормами соціального оточення.

Різноманіття завдань, що постають перед суспільством, вимагає індивідуальної ініціативи, отже й індивідуальної розмаїтості. Людська індивідуальність стає основою системи суспільних зв'язків у відкритому суспільстві, а її вільний розвиток – необхідною умовою його розвитку. Імператив системи **освіти** для відкритого суспільства – розвиток інтелектуальних здібностей, необхідних для активної творчої участі в життєдіяльності суспільства, включаючи допитливість, схильність до критичного аналізу.

Відкрита **модель політичної освіти** переносить центр ваги з репродуктивних форм навчання на продуктивні. Відповідно радикально міняються **й відносини** між тим, хто навчає, і тим, кого навчають. Сучасний **навчальний** процес передбачає перехід від авторитарного керування і підпорядкування до співробітництва і співтворчості.

Розвиток інтелекту відбувається насамперед через організацію індивідуальної роботи тих, хто навчається. Самостійна праця сприяє виробленню навичок формування власних суджень у процесі аналізу матеріалів і підготовки письмових звітів та усних повідомлень. **При зіставленні** різних позицій і установок виробляється здатність

уявлень на користь визнання співіснування різних, що не піддаються зведенню в єдине ціле, наукових ідей, стилів мислення, між якими можливий продуктивний діалог. Зміна уявлень про політичне знання вимагає відмови від нормативної моделі освіти, що уніфікує людську індивідуальність і не лишає місця для пізнавальної ініціативи, на користь відкритої моделі. Відкрита система припускає, що процес навчання не може зводитися до простого **передавання знань чи банального виховного впливу**. Перетворення переданої інформації в знання **та формування адекватної політичної поведінки** відбуваються через її творче осмислення реципієнтом: **порівняння** з фоновим знанням, особистим досвідом і переживаннями, нормами соціального оточення.

Різноманіття завдань, які постають перед суспільством, вимагає індивідуальної ініціативи, отже, й індивідуальної розмаїтості. Людська індивідуальність стає основою системи суспільних зв'язків у відкритому суспільстві, а її вільний розвиток – необхідною умовою його розвитку. Імператив **освітньо-виховної** системи для відкритого суспільства – **це** розвиток інтелектуальних здібностей **і конструктивної політичної поведінки**, необхідних для активної творчої участі в життєдіяльності суспільства, включаючи **культивування політичного інтересу**, допитливості, схильності до критичного аналізу.

Відкрита **політична освітньо-виховна модель** переносить центр ваги з репродуктивних форм навчання і виховання на продуктивні. Відповідно радикально міняються **стосунки** між тим, хто навчає **та виховує**, і тим, кого навчають **і виховують**. Сучасний **навчально-виховний** процес передбачає перехід від авторитарного керування і підпорядкування до співробітництва, співтворчості і **співучасті**.

Розвиток інтелекту відбувається насамперед через організацію індивідуальної роботи тих, хто навчається. Самостійна праця сприяє виробленню навичок формування власних суджень у процесі аналізу матеріалів і підготовки письмових звітів та усних повідомлень. **Під час зіставлення** різних позицій та установок виробляється здатність

логічно мислити. Розвиток уміння чітко і доступно викладати та захищати власну позицію, вислуховувати думки опонентів і дискутувати сприяє формуванню відкритої політичної культури.

Істотний елемент **освітнього** процесу у відкритій моделі — створення сприятливих умов для активного осмислення інформації. Це залучення тих, кого навчають, до дослідницьких проектів, їх участь у публічних дискусіях.

Підбиваючи підсумки, необхідно зробити загальний висновок: політична освіта є одним з найважливіших ендогенних чинників політичного процесу, який впливає на стабільність, ефективність і перспективи подальшого розвитку системи. **Цей висновок** ґрунтується на тому, що політичний світ в його просторово-динамічних характеристиках і "людина політична" становлять єдиний комплекс, і саме політична освіта покликана удосконалювати і гармонізувати їх взаємодію.

Крім цього, слід відзначити, що проблеми політичної освіти в Україні вимагають подальшого ґрунтовного вивчення. **Зокрема** особливої уваги потребує питання включення політичних знань в освітні програми, **розробки дидактики політосвіти**, яка б відповідала перехідному періоду суспільства, сприяла формуванню знань і громадянських навичок, які відповідають змістові сучасних процесів **в Україні** і світі.

.....

Завдання **системи освіти** полягає в тому, щоб надати всім, хто **навчається**, широкі можливості вибору, навчити кожного вільно рухатися в просторі ідей, у світі образів, поглибити мислення й емоційне сприйняття дійсності, допомогти виробити цілісний погляд на світ, сформуватися повноцінним громадянином.

Демократизація освіти — найважливіша складова процесу демократизації світової спільноти.

Держава в демократичному суспільстві не має права нав'язувати

логічно мислити. Розвиток уміння чітко і доступно викладати та захищати власну позицію, вислуховувати думки опонентів і дискутувати сприяє формуванню відкритої політичної культури.

Істотним елементом **освітньо-виховного** процесу в сучасній відкритій моделі є створення сприятливих умов для активного осмислення інформації. Це залучення тих, кого навчають, до дослідницьких проектів, їх участь у публічних дискусіях.

С. 118

Можна зробити такий загальний висновок: політична освіта і **виховання** є одними з найважливіших ендогенних чинників політичного процесу, який впливає на стабільність, ефективність і перспективи подальшого розвитку суспільної системи. **Таке твердження** ґрунтується на тому, що політичний світ у його просторово-динамічних характеристиках та "людина політична" становлять єдиний комплекс, і саме політична освіта покликана удосконалювати та гармонізувати їх взаємодію.

Відзначимо, що проблеми політичної освіти і виховання в Україні вимагають подальшого ґрунтовного вивчення. Особливої уваги потребує, зокрема, питання включення політичних знань в освітні програми, які б відповідали перехідному періоду суспільства, сприяли формуванню знань і громадянських навичок у контексті сучасних процесів **у нашій країні** і світі.

Завдання **освітньо-виховної системи** полягає в тому, щоб надати всім, хто **навчається і виховується**, широкі можливості вибору; навчити кожного вільно рухатися в просторі ідей, у світі образів; поглибити мислення й емоційне сприйняття дійсності; допомогти виробити цілісний погляд на світ; сформуватися повноцінним громадянином; **практикувати адекватну політичну поведінку**.

Демократизація **політичної** освіти та **виховання** — найважливіша складова процесу демократизації світової спільноти. Держава в демократичному суспільстві не має права нав'язувати тому, хто

<p>тому, хто навчається, будь-які світоглядні цінності. Але вона зобов'язана зробити все, аби вільне самовизначення особистості здійснювалося усвідомлено, на основі фундаментальних знань.</p>	<p>навчається, будь-які світоглядні цінності. Але вона зобов'язана зробити все, аби вільне самовизначення особистості здійснювалося усвідомлено, на основі фундаментальних знань та кращих традицій національно-патріотичного виховання.</p>
<p>http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/53.pdf Проноза І. Психологічний аспект формування політичної свідомості, як складової політичної культури молоді (2010)⁸ Особливістю свідомості сучасної української молоді є те, що вона формувалася переважно вже в умовах, коли існувала незалежна Українська держава, коли ідеї національного відродження вже сприймалися як домінуюча в суспільстві ідеологія. Більшість соціально активної молоді спрямовує свою активність на підтримку й розвиток Української держави, на реалізацію принципів, які покладені в основу ідеології національно-державного відродження.</p>	<p>С. 121 Особливістю свідомості сучасної української молоді є те, що вона формувалася переважно вже в умовах, коли існувала незалежна Українська держава, коли ідеї національного відродження вже сприймалися як домінуюча в суспільстві ідеологія. Більшість соціально активної молоді спрямовує свою активність на підтримку й розвиток Української держави, на реалізацію принципів, які покладені в основу ідеології національно-державного відродження.</p>
<p>https://otherreferats.allbest.ru/sociology/00180379_0.html Соціально-демографічна структура суспільства. Контрольна робота (1.04.2012)⁹ До загальних тенденцій і характерних рис політичного самовизначення молоді у сучасний період можна віднести такі: наявність суперечливих прагнень у молодіжному середовищі, які пов'язані з майбутнім державним статусом України: більшість молодих людей вважає, що Україна повинна бути незалежною суверенною державою; не набагато менша частина молоді бажає бачити Україну у союзі з іншими державами, колишніми республіками СРСР; помітна, порівняно з часами початку перебудови, пасивність молоді до політичних процесів, що відбуваються в державі; тенденція до департизації масової свідомості молоді та її</p>	<p>С. 121 До загальних характеристик політичного самовизначення молоді у сучасний період можна зарахувати: – наявність суперечливих прагнень у молодіжному середовищі, пов'язаних із майбутнім статусом України як держави: більшість молодих людей прагне жити у незалежній суверенній державі, але до третини молоді бажає бачити Україну у складі утворення зразок СНД або федерації колишніх республік СРСР; – якщо політична ситуація під час “горбачовської перебудови” в колишньому СРСР цікавила кожного другого респондента, то сьогодні тільки 0,8% респондентів проявляє інтерес до політичних проблем, 19 % молоді зовсім не цікавить політика, а майже 55% -</p>

⁸ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

⁹ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>політичної поведінки. Отже, політичні партії та рухи не мають серед молодих людей стійкої підтримки;</p> <p>байдуже ставлення більшості молоді до суто молодіжних організацій та об'єднань, що свідчить про відхід переважної частини молоді від намагань вирішувати власні проблеми та проблеми суспільства, про нездатність заявити про себе та свої потреби конструктивними масовими акціями.</p>	<p>вона тільки драгує. Більше половини з числа опитаних молодих людей політика цікавить лише тоді, коли це стосується їх особисто;</p> <p>–продовження посилення тенденції до департизації масової свідомості молоді та її політичної поведінки; сучасна молодь у складі політичних партій займає ледь 1% від загальної кількості їх членів; отже, політичні партії та рухи не мають стійкої опори в молодіжному середовищі;</p> <p>–байдуже ставлення загалу молоді до суто молодіжних організацій та об'єднань є свідченням “приватизації” життя переважної частини молоді, її відходу від намагань вирішення власних проблем та проблем суспільства, нездатності заявити про себе та свої потреби конструктивними масовими акціями;</p>
<p>http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/53.pdf</p> <p>Проноза І. Психологічний аспект формування політичної свідомості, як складової політичної культури молоді (2010)¹⁰</p> <p>Узагальнюючи розгляд проблеми, виділимо такі основні положення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування політичної культури повинно бути пов'язано з реалізацією демократичних процесів у країні; – політична культура молоді є складовою частиною загальної культури суспільства. Тому, вирішуючи цю проблему, необхідно піднести на досить високий рівень головне: культуру всіх прошарків суспільства, всіх його соціальних груп, і в першу чергу – молоді; – від рівня політичної культури залежить ступінь політичної і соціальної активності молоді. Це є необхідною умовою успішного відродження України як суверенної держави; – проблему формування політичної культури молоді в Україні сьогодні маємо розглядати з урахуванням як суттєвих змін у суспільстві, так і особливостей участі молодих громадян і в усіх державотворчих процесах; – активна діяльність з формування політичної культури як 	<p>С. 122</p> <p>Узагальнюючи проблематику нашого дослідження, потрібно виокремити основні положення:</p> <ul style="list-style-type: none"> –формування політичної культури повинно пов'язуватися з реалізацією демократичних процесів у країні; –політична культура молоді є складовою частиною загальної культури суспільства. Тому, вирішуючи цю проблему, необхідно піднести на досить високий рівень головне: культуру всіх прошарків суспільства, всіх його соціальних груп, і в першу чергу – молоді; –від рівня політичної культури залежить ступінь політичної і соціальної активності молоді. Це є необхідною умовою успішного відродження України як суверенної держави; –проблему формування політичної культури молоді в Україні сьогодні маємо розглядати з урахуванням як суттєвих змін у суспільстві, так і особливостей участі молодих громадян в усіх державотворчих процесах; –активна діяльність із формування політичної культури як

¹⁰ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>суспільства в цілому, так і, особливо, його молодого покоління, передбачає наявність і втілення сучасної української національної ідеї в повсякденне життя нашої молоді держави</p>	<p>суспільства в цілому, так і особливо його молодого покоління передбачає наявність та втілення сучасної української національної ідеї в повсякденне життя нашої молоді держави.</p>
<p>http://social-science.uu.edu.ua/article/655 Годлевська В. Соціальна адаптація в умовах трансформаційних процесів у суспільстві (ОСВІТА РЕГІОНУ. ПОЛІТОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ. 2011. № 4)¹¹. Серед гуманітарних досліджень останнім часом помітно збільшилася кількість робіт, присвячених різним аспектам адаптації людини і соціуму. Філософи та соціологи, психологи і політологи не припиняють спроб осмислення феномена соціальної адаптації в контексті радикальних трансформацій пострадянських суспільств. Соціальна адаптація виступає соціально-філософським поняттям, що відображає найважливішу людську якість - прагнення до збереження життя і реалізації базових потреб у рідному середовищі. Соціальна адаптація як один із видів соціальної взаємодії, з одного боку, постає як універсальний процес пристосування людей в соціумі, що визначається інституційним рівнем і такий, що об'єктивує відносини особи і середовища за допомогою активної діяльності. З іншого боку, це - внутрішньо мотивований процес, який спонукає людину до активної діяльності, зберігаючи те соціальне в людині, яке суб'єктивує соціальні відносини на рівні людського індивіда - особи. Отже, соціальна адаптація виступає і як процес пристосування (соціальний феномен), і як специфічний стан особи: домагань-очікувань, ціннісних орієнтацій (соціально-психологічний феномен).</p>	<p>С. 151 Серед гуманітарних досліджень останнім часом помітно збільшилася кількість робіт, присвячених різним аспектам адаптації людини до соціуму. Філософи та соціологи, психологи і політологи не припиняють спроб осмислення феномену соціальної адаптації в контексті радикальних трансформацій пострадянських суспільств. С. 152. Соціальна адаптація виступає соціально-філософським поняттям, що відображає найважливішу людську якість – прагнення до збереження життя і реалізації базових потреб у рідному середовищі. Соціальна адаптація як один із видів соціальної взаємодії, з одного боку, постає як універсальний процес пристосування людей в соціумі, що визначається інституційним рівнем, і такий, що об'єктивує відносини особи і середовища за допомогою активної діяльності. З іншого боку, це внутрішньо мотивований процес, який спонукає людину до активної діяльності, зберігаючи те соціальне в людині, що суб'єктивує соціальні відносини на рівні людського індивіда – особи. Отже, соціальна адаптація є і як процесом пристосування (соціальний феномен), і як специфічним станом особи: домагань-очікувань, ціннісних орієнтирів (соціально-психологічний феномен).</p>
<p>http://eprints.zu.edu.ua/978/ Павченко В. М. (2005) Адаптація студентства в умовах ліберальної трансформації українського сьогодення. ВІСНИК</p>	

¹¹ Джерело є в «Списку використаних джерел». Посилання в тексті дисертації на статтю є лише на С. 152, абзац 1.

Житомирського державного університету імені Івана Франка (25). pp. 41-43.¹²

Натомість сьогодні життя вимагає актуалізації виховання поведінки людини серед соціуму з новою соціальною структурою, що сформована з персональних і групових суб'єктів активної дії, де культивується нетрадиційна система взаємостосунків з оточуючим середовищем. Новизна цих обставин передбачає формування оновлених стандартів соціальної поведінки, де поєднуються різноманітні неординарні прояви і форми особистісних орієнтацій. Розгляд цих питань є важливим для пошуку ефективної моделі виховання майбутніх професіоналів, їх готовності до самореалізації в умовах світових інтеграційних процесів.

.....
Орієнтуючи освіту на "всебічний розвиток" людини, вітчизняне законодавство не спрямовує її на формування конкурентноспроможної особистості, яка володіє вмінням соціальної адаптації.

.....
Тому перспективними вбачаються сьогодні не пристосовницькі якості людини, сформовані "педагогікою слухняності", а риси активного суб'єкта соціальної дії. Виховання людини соціальної, спроможної орієнтуватись у мінливому оточенні і володіти практичними навичками впливу та зміни його, має здійснювати нова педагогіка. Вона **обумовлена** загальносвітовим явищем – появою "нової економіки", сформованої на знаннях, інформаційних технологіях, глобалізації господарських та суспільних процесів тощо. Це явище актуалізує роль інтелектуально-освітнього потенціалу кожної країни як визначального ресурсу її економічного зростання і добробуту. Реагуючи на зміну парадигми світового розвитку, в контексті якої наука і культура перетворюються у сферу

С. 162

Сьогодні життя вимагає актуалізації виховання поведінки людини серед соціуму з новою соціальною структурою, що сформована з персональних і групових суб'єктів активної дії, де культивується нетрадиційна система взаємостосунків із довколишнім середовищем. Новизна цих обставин передбачає формування оновлених стандартів соціальної поведінки, де поєднуються різноманітні неординарні прояви і форми особистісних орієнтирів. Розгляд цих питань є важливим для пошуку ефективної моделі виховання майбутніх професіоналів, їх готовності до самореалізації в умовах світових інтеграційних процесів.

.....
Орієнтуючи освіту на "всебічний розвиток" людини, вітчизняне законодавство не спрямовує її на формування конкурентноспроможної особистості, яка володіє вмінням соціальної адаптації.

С. 163

.....
Тому перспективними вбачаються сьогодні не пристосовницькі якості людини, сформовані "педагогікою слухняності", а риси активного суб'єкта соціальної дії. Виховання людини соціальної, спроможної орієнтуватись в мінливому оточенні і володіти практичними навичками впливу на середовище та його зміни, має здійснювати нова педагогіка. Вона **зумовлена** загальносвітовим явищем – появою "нової економіки", сформованої на знаннях, інформаційних технологіях, глобалізації господарських та суспільних процесів тощо. Це явище актуалізує роль інтелектуально-освітнього потенціалу кожної країни як визначального ресурсу її економічного зростання і добробуту. Реагуючи на зміну парадигми світового розвитку, в контексті якої наука і культура

¹² Джерело є в «Списку використаних джерел». Посилання в тексті дисертації немає.

міжнародної конкуренції та співробітництва, ЮНЕСКО визначила XXI століття "інтелектуальним", "ерою освіти". Враховуючи ці процеси, науково-педагогічна громадськість України усвідомлює необхідність підвищення навчально-виховних стандартів на основі модернізації. Її зміст полягає у подоланні "підтримуючого, відтворюючого навчання" у вигляді "інформаційної накачки" та засвоєнні інноваційних методик, які стимулюють до змін в існуючій культурі та соціальному середовищі, вчать молоду людину вмінню адаптуватись до нових умов господарювання, життєдіяльності та мінливого економічного і соціального середовища, активно реагувати на проблемні ситуації.

....

У чому ж полягає модернізаційний резерв традиційної системи виховання і трансформації її в контекст виховання соціального? Зміст останнього вбачається у вихованні на засадах традиційних цінностей культури, **орієнтації** особистості методами "педагогіки співробітництва" на міжособистісні зв'язки, подолання статичності при фіксації економічної та соціальної систем і сприйняття останніх у процесі постійного розвитку. Зазначені напрямки сприяють розриву особистості із хрестоматійними принципами і попереднім досвідом як канонічними чинниками прийняття рішень, стимулюють амбітність, честолюбство, жадобу успіху, готовність до ризику. Саме ризик, на нашу думку, є найголовнішою ознакою сучасного господарювання – підприємництва (явища, яке функціонує і розвивається за постійно мінливих умов). Із погляду історії, ризик є константою в інтерпретації підприємництва як специфічного різновиду людської діяльності. Саме тому формування у молодій людини готовності до нього виступає одним із напрямів **соціального** виховання в сучасних умовах.

перетворюються у сферу міжнародної конкуренції та співробітництва, ЮНЕСКО визначила XXI століття "інтелектуальним", "ерою освіти". Враховуючи ці процеси, науково-педагогічна громадськість України усвідомлює необхідність підвищення навчально-виховних стандартів на основі модернізації. Її зміст полягає у подоланні "підтримуючого, відтворюючого навчання" у вигляді "інформаційної накачки" та засвоєнні інноваційних методик, які стимулюють до змін в існуючій культурі та соціальному середовищі, вчать молоду людину вмінню адаптуватися до нових умов господарювання, життєдіяльності та мінливого економічного і соціального середовища, активно реагувати на проблемні ситуації.

С. 164

У чому ж полягає модернізаційний резерв традиційної системи виховання і трансформації її в контекст виховання політичного? Зміст останнього вбачається у вихованні на засадах традиційних цінностей культури; **орієнтованості** особистості методами "педагогіки співробітництва" на міжособистісні зв'язки; подоланні статичності при фіксації **політичної**, економічної та соціальної систем і сприйнятті останніх у процесі постійного розвитку. Зазначені напрямки сприяють розриву особистості із хрестоматійними принципами і попереднім досвідом як канонічними чинниками прийняття рішень; стимулюють амбітність, честолюбство, жадобу успіху, готовність до ризику. Саме ризик, на нашу думку, є найголовнішою ознакою сучасного господарювання – підприємництва (явища, яке функціонує і розвивається за постійно мінливих умов). Із погляду історії, ризик є константою в інтерпретації підприємництва як специфічного різновиду людської діяльності. Саме тому формування у молодій людини готовності до нього є одним із напрямів **політичного** виховання в сучасних умовах.

<http://social-science.uu.edu.ua/article/655>

Годлевська В. Соціальна адаптація в умовах

трансформаційних процесів у суспільстві (ОСВІТА РЕГІОНУ. ПОЛІТОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ. 2011. № 4)¹³.

Адаптивна діяльність - процес двосторонній. Предметно і духовно впливаючи на соціальне середовище, людина в процесі адаптації перетворює в цьому адаптивному середовищі власне себе завдяки паралельному пристосуванню власного світогляду і внутрішнього світу до ініційованих нею зовнішніх змін. У цьому полягає активна суб'єктна природа соціальної адаптації особи в процесі матеріально-духовної життєдіяльності. Зрозуміло, слід ураховувати вплив на людину та її адаптацію соціокультурних чинників.

Тому, якщо йдеться про соціальну адаптацію, то можна стверджувати про наявність потенціалу інтегративності в даному процесі. Інтеграція нині стає загально визнаним явищем культури і людської діяльності. Поняття інтеграції в цих обставинах набуває статусу ключового принципу практично у всіх сферах людської життєдіяльності. Ігнорування ролі інтеграції людини, що адаптується, в нове для неї соціально-культурне середовище спричиняє серйозні помилки в теорії і практиці соціальної адаптації. Адже як універсальний феномен інтеграційний процес установлює у будь-якій сукупності незалежних предметів зв'язок між ними, тобто додає цьому ансамблю певну структуру; вводить нові зв'язки між елементами структури, що утворилася; підсилює і розвиває зв'язки, що з'явилися, між елементами структури, що вже сформувалася. **Відносно соціальної** адаптації це означає, що її слід розглядати не тільки як суто пристосовну діяльність людини, але і як інтеграційну взаємодію в рамках соціальної групи та із **соціальною** групою [3, с. 5].

Адаптація як така включає фізіологічний, біологічний, психологічний і власне соціальний рівні. На власне соціальному рівні адаптація, в першу чергу, визначається діяльністю, активною

С. 164 - 166

Адаптивна діяльність – процес двосторонній. Предметно і духовно впливаючи на політичне середовище, **молода** людина в процесі адаптації перетворює в цьому адаптивному середовищі власне себе завдяки паралельному пристосуванню власного світогляду і внутрішнього світу до ініційованих нею зовнішніх змін. У цьому полягає активна суб'єктна природа соціальної адаптації особи в процесі матеріально-духовної життєдіяльності. Зрозуміло, слід ураховувати і вплив на людину та її адаптацію соціокультурних чинників.

Тому, якщо йдеться про політичну адаптацію, то можна стверджувати про наявність потенціалу інтегративності в цьому процесі. Інтеграція сьогодні стає загально визнаним явищем культури і людської діяльності. Поняття інтеграції в таких обставинах набуває статусу ключового принципу практично у всіх сферах людської життєдіяльності. Ігнорування ролі інтеграції людини, що адаптується в нове для неї соціально-культурне середовище, спричиняє серйозні помилки в теорії і практиці соціальної адаптації. Як універсальний феномен інтеграційний процес установлює у будь-якій сукупності незалежних предметів зв'язок між ними, тобто додає цьому ансамблю певної структури; вводить нові зв'язки між елементами структури, що утворилася; підсилює і розвиває зв'язки, що з'явилися, між елементами структури, що вже сформувалася. **Стосовно політичної** адаптації, то це означає, що її слід розглядати не тільки як суто пристосовну діяльність людини, але і як інтеграційну взаємодію в рамках соціально-політичної групи та із **соціально-політичною** групою.

Адаптація як така передбачає філософський, фізіологічний, біологічний, психологічний, соціальний і власне політичний рівні. На власне політичному рівні адаптація, в першу чергу, визначається

¹³ Джерело є в «Списку використаних джерел». Посилання в тексті дисертації на статтю є лише на С. 152, абзац 1.

природою соціальних суб'єктів. У процесі соціальної адаптації відбувається взаємодія особи або соціальної групи із соціокультурним середовищем. Останнє впливає на особу або на групу, які селективно сприймають і переробляють ці дії відповідно до своєї внутрішньої природи, а особа або група активно впливають на середовище. Звідси адаптивна і, одночасно, адаптуюча активність особи або групи. Необхідною умовою успішної соціальної адаптації є оптимальне поєднання адаптивної і адаптуючої діяльності, що варіюється залежно від конкретних ситуацій, тобто правильне визначення того, як, наскільки і чи до всього можлива і необхідна адаптація.

Досліджуючи процес **соціальної** адаптації в умовах суспільства, що трансформується, необхідно виділити такі аспекти:

- **соціальна** адаптація за умов життєдіяльності індивіда і соціуму, що змінюються;
- необхідність працездатної частини населення до адаптації в умовах змінної соціально-економічної суті життя;
- проблеми соціалізації та адаптації населення в умовах соціальної мобільності, як наслідки соціокультурних і соціально-економічних змін;
- явища неадаптованості певних прошарків суспільства;
- вплив ціннісних орієнтацій, соціокультурних чинників на нові соціально-економічні відносини на ринку праці і на адаптованість груп і індивідуумів до умов, що змінюються;
- особливості **соціальної** адаптації окремих груп трудового населення з урахуванням демографічних, міграційних, деформаційних поведінкових процесів;
- економічна складова життєдіяльності в контексті **соціальної** адаптації населення в спектрі взаємодій і ролі державних та соціальних інститутів.

У цих умовах все більше виявляються взаємозв'язки

діяльнісною, активною природою політичних суб'єктів. У процесі політичної адаптації відбувається взаємодія особи або політичної групи із політичним та соціокультурним середовищем. Останнє впливає на особу або на групу, які селективно сприймають і переробляють ці дії відповідно до своєї внутрішньої природи, а особа або група активно впливають на середовище. Звідси адаптивна і водночас адаптуюча активність особи або групи. Необхідною умовою успішної політичної адаптації є оптимальне поєднання адаптивної і адаптуючої діяльності, що варіюється залежно від конкретних ситуацій, тобто правильне визначення того, як, наскільки і чи до всього можлива і необхідна адаптація.

Досліджуючи процес **політичної** адаптації в умовах суспільства, що трансформується, необхідно виділити такі аспекти:

- **політична** адаптація за умов життєдіяльності індивіда і соціуму, що змінюються;
- необхідність працездатної частини населення до адаптації в умовах змінної соціально-економічної та **суспільно-політичної** суті життя;
- проблеми соціалізації та адаптації населення в умовах **політичної** та соціальної мобільності як наслідки **суспільно-політичних**, соціокультурних і соціально-економічних змін;
- явища неадаптованості певних прошарків суспільства;
- вплив ціннісних орієнтирів, соціокультурних чинників на нові **суспільно-політичні** та соціально-економічні відносини на ринку праці і на адаптованість груп та індивідуумів до умов, що змінюються;
- особливості **політичної** адаптації окремих груп населення з урахуванням демографічних, міграційних, деформаційних поведінкових процесів;
- економічна складова життєдіяльності в контексті **політичної** адаптації населення в спектрі взаємодій і ролі державних, **політичних** та соціальних інститутів.

У цих умовах все більше виявляються взаємозв'язки

багатоманітних соціальних і економічних процесів. Пристосування населення до наслідків соціально-економічних перетворень 90-х років супроводжувалось вибухами масової незадоволеності, виникненням ситуацій, в яких неадаптованість відчувала чи не більша частина суспільства. Відповідно, щоб забезпечити успіх ринково-капіталістичної модернізації, потрібні були спеціальні коректуючі і попереджуючі заходи, які б полегшили адаптацію населення до наслідків перетворень, перш за все до умов перехідної кризи [2, с. 8].

Необхідними в сучасних умовах є заходи соціальної політики, що підтримують адаптаційні зусилля людей і враховують реальну соціально-економічну диференціацію умов, в яких здійснюється процес адаптації. Справитися з подібною ситуацією можливо тільки за однієї умови: якщо буде послідовно враховуватися потенціал соціального управління із формування потреб та інтересів людини, що відображають гармонізацію людського буття, реалізацію її інтелектуального потенціалу як балансу між потребами і вимогами об'єктивної реальності.

Існує й інша актуальна проблема - необхідність радикального поліпшення соціального управління в регіонах, безпосередньо пов'язаного із життєдіяльністю особи і соціальних спільностей, визначальної міри довіри громадян до суб'єктів усіх рівнів влади.

Під час трансформацій процес адаптації набуває гострого характеру. У будь-якій країні переважну більшість населення становлять люди середнього та похилого віку. Рівень претензій цієї вікової категорії залишається орієнтованим на ті суспільні відносини, які залишилися в минулому. Людям молодого віку набагато простіше засвоїти нові соціальні механізми. В той же час у старшого покоління нагромаджений досвід виживання, що в умовах економічної кризи дає можливість мобілізуватися. У молодих людей, становлення яких відбувалося в останні десять років, навички виживання відсутні.

Соціальні процеси, що відбуваються в **даний** час на

багатоманітних **суспільно-політичних**, соціальних і економічних процесів. Пристосування населення до наслідків **суспільно-політичних**, соціально-економічних перетворень 90-х років супроводжувалося вибухами масової незадоволеності, виникненням ситуацій, у яких неадаптованість відчувала чи не більша частина суспільства. Відповідно, щоб забезпечити успіх ринково-капіталістичної модернізації, потрібні були спеціальні коректувальні і попереджувальні заходи, які б полегшили адаптацію населення до наслідків перетворень, перш за все до умов перехідної кризи.

Необхідними в сучасних умовах є заходи соціальної політики, що підтримують адаптаційні зусилля людей і враховують реальну **політичну** та соціально-економічну диференціацію умов, у яких здійснюється процес адаптації. Справитися з такою ситуацією можна тільки за однієї умови: якщо буде послідовно враховуватися потенціал соціального управління із формування потреб та інтересів людини, що відображають гармонізацію людського буття, реалізацію її інтелектуального потенціалу як балансу між потребами і вимогами об'єктивної реальності.

Існує й інша актуальна проблема – необхідність радикального поліпшення системи управління в регіонах, безпосередньо пов'язаного із життєдіяльністю особи і суспільних спільностей; визначальної міри довіри громадян до суб'єктів усіх рівнів влади.

С. 167 - 168

Під час трансформацій процес адаптації набуває гострого характеру. У будь-якій країні переважну більшість населення становлять люди середнього та похилого віку. Рівень претензій цієї вікової категорії залишається орієнтованим на ті суспільні відносини, які залишилися в минулому. Людям молодого віку набагато простіше засвоїти нові соціальні механізми. В той же час у старшого покоління нагромаджений досвід виживання, що в умовах економічної кризи дає можливість мобілізуватися. У молодих людей, становлення яких відбувалося в останні десять років, навички виживання відсутні.

Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси, що

пострадянському просторі, характеризуються рядом ознак. До цих ознак слід віднести:

1. Зміни мають тотальний характер, процеси модифікації і трансформації торкнулися всіх сфер суспільства.

2. Зміни пов'язані із відсутністю зон спокою, посиленням соціальної гетерогенності, яка часто приводить до розвитку тенденцій дестабілізації соціального цілого, до неузгодженості цих змін [1, с. 2].

Трансформація соціальних інститутів в останні десятиліття безпосереднім чином впливає на соціальні структури, що спричиняє за собою зміну соціальної стратифікації, утворення нових соціальних груп.

Відповідно змінюється система групових інтересів, способів поведінки, соціальних взаємодій, як віддзеркалення різних сторін трансформації суспільства. Одночасно позначається різка поляризація населення за прибутками, значна частина населення опинилася на периферії суспільного життя, бідність набула національних масштабів.

У той же час не можна сказати, що так само значно змінилася свідомість людей. Спостерігається висока соціокультурна стійкість, яка, очевидно, і визначатиме подальший розвиток трансформаційних процесів. У зв'язку із цим виникають проблеми виявлення біфуркаційного чинника, тобто знаходження в точці, коли за багатьма напрямками можливі різні варіанти подальшого розвитку суспільства. При цьому нестійкість перспективи достатньо велика, і траєкторія розвитку великою мірою визначається ухвалюваними рішеннями. Саме практика вирішення конкретних проблем сьогодні визначає те, яким суспільство буде завтра [1, с. 2]

Характер пристосовних процесів у нашій країні не в останню чергу залежить від специфіки модернізації всіх сторін українського суспільства. Саме тому воно так гостро потребує теоретичного, соціально-філософського аналізу тих особових і групових

відбуваються в **наш** час на пострадянському просторі, характеризуються рядом ознак. До цих ознак слід віднести:

1. Зміни мають тотальний характер, процеси модифікації і трансформації торкнулися всіх сфер суспільства.

2. Зміни пов'язані із відсутністю зон спокою, посиленням **суспільно- політичної** та соціальної гетерогенності, яка часто приводить до розвитку тенденцій дестабілізації **політичного** та соціального цілого, до неузгодженості цих змін.

Трансформація **політичних** та соціальних інститутів в останні десятиліття безпосереднім чином впливає на **політичні** та соціальні структури, що тягне за собою зміну **політичної** і соціальної стратифікації, утворення нових **суспільно- політичних** та соціальних груп.

Тому змінюється і система групових інтересів, способів поведінки, соціальних та суспільних взаємодій як віддзеркалення різних сторін трансформації суспільства. Одночасно відбувається різка поляризація населення за прибутками; значна частина населення опинилася на периферії суспільного життя; бідність набула національних масштабів.

Водночас не можна сказати, що в тій же мірі змінилася свідомість людей. Спостерігається висока соціокультурна стійкість, яка, очевидно, і визначатиме подальший розвиток трансформаційних процесів. У зв'язку з цим виникають проблеми виявлення біфуркаційного чинника, тобто знаходження в одному місці, коли за багатьма напрямками можливі різні варіанти подальшого розвитку суспільства. При цьому нестійкість перспективи достатньо велика, а траєкторія розвитку здебільшого визначається ухваленими рішеннями. Саме практика вирішення конкретних проблем сьогодні визначає те, яким суспільство буде завтра.

Характер пристосовних процесів у нашій країні не в останню чергу залежить від специфіки модернізації всіх сторін українського суспільства. Саме тому воно так гостро потребує теоретичного, соціально-філософського аналізу тих особистих і групових

адаптивних стратегій, які і повинні допомогти українським громадянам максимально швидко і ефективно адаптуватися до модернізованого соціуму. Разом з тим пасивність чи свідомо відмова частини українських громадян від пошуку дієвих, соціально прийнятних стратегій адаптації фактично відображає непродуктивний конфлікт між ідеологічними установками або суб'єктивними бажаннями частини українців і об'єктивними потребами економічного, політичного та соціального реформування країни. Крім того, даний конфлікт свідчить про неадекватності адаптивного потенціалу, звичних стратегій індивідуальної і групової соціальної адаптації та реадаптації громадян до поточних змін. Розбалансованість процесу соціальної адаптації українців ускладнюється недостатньою увагою держави до даної проблеми в умовах незрілості основних інститутів цивільного суспільства. Зневажливе ставлення до проблеми **соціальної** адаптації, що виявляється у відсутності цільових державних програм з оптимізації **соціальної** адаптації різних груп населення, провокує соціальну нестабільність, криміналізацію і маргіналізацію соціуму. Об'єктивна потреба в розробці адекватних соціально-філософських теоретичних підходів до осмислення суті адаптації особи в соціумі визначається необхідністю оптимізації поточних пристосовних процесів українського суспільства.

Проте у будь-якому випадку - і саме це має вирішальне значення для виявлення найбільш актуальних проблем соціальної адаптації - зрушення, що відбуваються в країні, **носять корінний**, якісний характер. Змінюється суспільний устрій, і зрушення зачіпають, ламають, перетворюють кожен клітинку соціуму.

Сьогодні перехідна криза домінує в економіці. Але по суті справи вона має загальносоціетальний, цивілізаційний характер і виявляється в політиці, суспільних відносинах, культурі, ідеології так само сильно, як і у виробничо-господарській сфері. Ми не йдемо від

адаптивних стратегій, які і повинні допомогти українським громадянам максимально швидко і ефективно адаптуватися до модернізованого соціуму. Водночас пасивність чи свідомо відмова частини українських громадян від пошуку дієвих, соціально прийнятних стратегій адаптації фактично відображає непродуктивний конфлікт між ідеологічними установками або суб'єктивними бажаннями частини українців і об'єктивними потребами економічного, політичного та соціального реформування країни. Крім того, цей конфлікт свідчить про неадекватність адаптивного потенціалу, звичних стратегій індивідуальної і групової соціальної адаптації та реадаптації громадян до поточних змін. Розбалансованість процесу соціальної адаптації українців ускладнюється недостатньою увагою держави до цієї проблеми в умовах незрілості основних інститутів цивільного суспільства. Зневажливе ставлення до проблеми **політичної** адаптації, що виявляється у відсутності цільових державних програм з оптимізації **політичної** адаптації різних груп населення, **а особливо молоді**, провокує соціально-політичну нестабільність, криміналізацію і маргіналізацію соціуму. Об'єктивна потреба в розробці адекватних **суспільно-політичних** та соціально-філософських теоретичних підходів до осмислення суті адаптації особи в соціумі визначається необхідністю оптимізації поточних пристосовних процесів українського суспільства.

Проте у будь-якому випадку – і саме це має вирішальне значення для виявлення найбільш актуальних проблем соціальної адаптації – зрушення, що відбуваються в країні, **мають докорінний**, якісний характер. Змінюється суспільний устрій – і зрушення зачіпають, ламають, перетворюють кожен клітинку соціуму.

С. 169

Сьогодні перехідна криза домінує в економіці. Але, по суті справи, вона має загальносоціетальний, цивілізаційний характер і виявляється в політиці, суспільних відносинах, культурі, ідеології так само сильно, як і у виробничо-господарській сфері. Ми не йдемо від

нецивілізації до цивілізації. Ми переходимо від однієї цивілізації до іншої. Тому саме явища перехідної кризи визначають зараз найбільш актуальні проблеми соціальної адаптації. З цими умовами пов'язані труднощі, що відчуваються мільйонами людей як найтяжчі, такі, що вимагають першочергового, невідкладного рішення.

Процеси соціальної адаптації у сучасній Україні мають тенденції поглиблення суперечностей між потребами переважної частини членів суспільства, їхнім прагненням до самовизначення і неможливістю держави забезпечити умови для їх реалізації. За такої ситуації відбувається, як правило, деперсоналізація особистості, її відчуженість від **соціальних** перетворень, психологічний синдром невдоволеності, невпевненості у завтрашньому дні. Все це можна розглядати як одну із причин надмірної тривалості перехідного періоду у реформуванні всіх сфер життєдіяльності пострадянського суспільства.

https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0b65625b2bc68b5d43b88421206d27_0.html

Процес становлення та розвитку політичної культури молоді в умовах демократизації українського суспільства (2.06.2010)¹⁴

При з'ясуванні суті та специфіки політичної культури її складовими елементами переважно називають політичні знання і переконання, навички та уміння їх практичного застосування. Але на підставі лише таких елементів неможливо пояснити досить значні відмінності між політичними культурами тих націй, які володіють приблизно однаковим рівнем практично подібних за змістом знань та умінь і живуть у країнах з однотипним державно-політичним устроєм. Це дає підставу висловити думку, що витoki різноманітності політичної культури народів криються насамперед не в знаннях і навичках, а в більш глибоких пластах національного життя. **Видається**, що одним з таких джерел є вияв їх менталітету.

нецивілізації до цивілізації. Ми переходимо від однієї цивілізації до іншої. Тому саме явища перехідної кризи визначають зараз найбільш актуальні проблеми соціально-політичної адаптації. З цими умовами пов'язані труднощі, що відчуваються мільйонами людей як найтяжчі, такі, що вимагають першочергового, невідкладного рішення.

Процеси соціально-політичної адаптації в сучасній Україні мають тенденції поглиблення суперечностей між потребами переважної частини членів суспільства, їхнім прагненням до самовизначення і неможливістю держави забезпечити умови для їх реалізації. За такої ситуації відбувається, як правило, деперсоналізація особистості, її відчуженість від **суспільно-політичних та** соціальних перетворень, психологічний синдром невдоволеності, невпевненості у завтрашньому дні. Все це можна розглядати як одну із причин надмірної тривалості перехідного періоду у реформуванні всіх сфер життєдіяльності пострадянського суспільства.

С. 186

З'ясовуючи суть та специфіку політичної культури, її складовими елементами переважно називають політичні знання і переконання, навички та уміння їх практичного застосування. Але на підставі лише таких елементів неможливо пояснити досить значні відмінності між політичними культурами тих націй, які володіють приблизно однаковим рівнем майже ідентичних за змістом знань та умінь і живуть у країнах з однотипним державно-політичним устроєм. Це дає підставу висловити думку, що витoki різноманітності політичної культури народів криються насамперед не в знаннях і навичках, а в більш глибоких пластах національного життя. **Вважається** що одним із таких джерел є вияв

¹⁴ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

Тому дослідження політичної культури сучасного українського суспільства неминуче вимагає дослідження національного менталітету, його трансформацій та особливостей.

....

Отже ментальність нації, яка тривалий час не мала власної державності і перебувала у неволі, серйозно деформується. На глибшому рівні психіки продовжують функціонувати власні ментальні риси, але на них починають нашаровуватися набуті в умовах неволі ментальні настанови. Останні дедалі більше блокують, деформують і витискають компоненти національної ментальності. Аналогічні трансформаційні процеси відбуваються і з політичною культурою.

Отже, для політичної ментальності загалом і політичної культури зокрема характерні риси, що свідчать про довге історичне поневолення і несформованість модерної ментальності й політичної культури, яка є характерною для високорозвинених націй світу. Проте слід сказати, що деякі з названих рис, такі як толерантність, демократичність, у випадку успішних суспільно-політичних перетворень можуть сприяти розвитку України як цивілізованої європейської держави

Розмаїття типології політичної культури дає уявлення про її якісний характер. Так, з одного боку, політична культура є показником політичного життя суспільства, тому що вона здатна виявити ступінь його розвитку й співвідношення між правовими, соціальними і психічними регуляторами функціонування політичної сфери суспільства. З іншого боку, потрібно враховувати, що будь-яка культура має складну природу, де ідеальна складова теж підлягає еволюції, відображаючи подвійний вплив окремого історичного досвіду та загальнолюдських тенденцій.

їхменталітету. Тому дослідження політичної культури сучасного українського суспільства неминуче вимагає дослідження національного менталітету, його трансформацій та особливостей.

С. 187

Отже, ментальність нації, яка тривалий час не мала власної державності і перебувала у неволі, серйозно деформується. На глибшому рівні психіки продовжують функціонувати власні ментальні риси, але на них починають нашаровуватися набуті в умовах неволі ментальні настанови. Останні дедалі більше блокують, деформують і витискають компоненти національної ментальності. Аналогічні трансформаційні процеси відбуваються і з політичною культурою.

Для політичної ментальності загалом і політичної культури зокрема характерними є риси, що свідчать про довге історичне поневолення і несформованість модерної ментальності й політичної культури, яка є характерною для високорозвинених націй світу. Проте слід сказати, що деякі з названих рис, зокрема толерантність, демократичність, у випадку успішних суспільно-політичних перетворень можуть сприяти розвитку України як цивілізованої європейської держави.

Розмаїття типології політичної культури дає уявлення про її якісний характер. Так, з одного боку, політична культура є показником політичного життя с тому що вона здатна виявити ступінь його розвитку й співвідношення між правовими, соціальними і психічними регуляторами функціонування політичної сфери суспільства. З іншого боку, потрібно враховувати, що будь-яка культура має складну природу, де ідеальна складова теж підлягає еволюції, відображаючи подвійний вплив окремого історичного досвіду та загальнолюдських тенденцій.

<https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0b65625b2bc68b5d43b88421206d27>

<https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0b65625b2bc68b5d43b8842>

[1206d27.html](#)

Процес становлення та розвитку політичної культури молоді в умовах демократизації українського суспільства (2.06.2010)¹⁵

ПУБЛІКАЦІЯ НА ДВОХ ІНТЕРНЕТ СТОРІНКАХ

Тоталітарна культура характеризується політичною заангажованістю свідомості і поведінки членів суспільства, існуванням однієї, офіційної ідеології, міфологізацією, культом вождя, підданським ставленням до влади. А авторитарній політичній культурі притаманна аполітичність на фоні активного виявлення своєї позиції членами суспільства в інших галузях суспільного життя та пасивно-підданське ставлення до влади.

На противагу демократична політична культура відзначається толерантним ставленням до різних політичних поглядів та існуванням опозиції, де найважливішою політичною цінністю є громадянські права та свободи. Демократична політична культура - це культура громадянського суспільства. Саме у межах громадянського суспільства відбувається організація плюралізму, тобто поєднання й урахування інтересів самих різноманітних соціальних і політичних сил. Тільки в розвинутому громадянському суспільстві може сформуватися культура, що відповідає демократичному режиму.

Основним стрижнем політичної культури будь-якої нації є усвідомлення потреб власної держави і, відповідно, формування державотворчої психології, досягнення гармонійного поєднання інтересів і потреб особи, громадянського суспільства і держави.

Сучасна політична культура громадян України характеризується як така, що містить демократичні та авторитарні компоненти (політична культура змішаного типу). Це фрагментарна політична культура перехідного етапу розвитку українського суспільства. Політична культура сучасної України має посткомуністичний,

С. 188

Тоталітарна культура характеризується політичною заангажованістю свідомості і поведінки членів суспільства; існуванням однієї офіційної ідеології; міфологізацією; культом вождя; підданським ставленням до влади. Авторитарній політичній культурі притаманна аполітичність на фоні активного виявлення своєї позиції членами суспільства в інших галузях суспільного життя та пасивно- підданське ставлення до влади.

На противагу їм, демократична політична культура відзначається толерантним ставленням до різних політичних поглядів та існуванням опозиції, де найважливішою політичною цінністю є громадянські права та свободи. Демократична політична культура – це культура громадянського суспільства. Саме у межах громадянського суспільства відбувається становлення плюралізму, тобто поєднання й урахування інтересів найрізноманітніших соціальних і політичних сил. Тільки в розвинутому громадянському суспільстві може сформуватися культура, що відповідає демократичному режиму.

С. 189

Основним стрижнем політичної культури будь-якої нації є усвідомлення потреб власної держави і, відповідно, формування державотворчої психології, досягнення гармонійного поєднання інтересів і потреб особи, громадянського суспільства і держави.

Сучасна політична культура громадян України характеризується як така, що містить демократичні та авторитарні компоненти (політична культура змішаного типу). Це фрагментарна політична культура перехідного етапу розвитку українського суспільства. Політична культура сучасної України має посткомуністичний,

¹⁵ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

пострадянський, постколоніальний характер.

Проте така політична культура на сьогодні не є монопольною чи тим більше офіційною, але вона ще функціонує за інерцією. Нинішня політична культура українського народу є постколоніальною. Це доводить зрусифікований стан, комплекси національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів, схильність більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. Проте характер сучасних соціально-політичних процесів дозволяє твердити, що політична культура українського суспільства стає національною та незалежницькою.

....

За ідеологічною спрямованістю для політичної культури України характерний розкол суспільства на прихильників комуністичних і соціалістичних цінностей, з одного боку, та консервативно-ліберальних -- з іншого.

.....

Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема орієнтація на харизматичних лідерів, патерналізм, підпорядкованість церкви державі.

Політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність.

Значення молоді у поступальному розвитку людської спільноти важко переоцінити. За будь-яких часів, ледве людство стало усвідомлювати себе творцем власного буття, його найкращі сподівання неодмінно пов'язувалися з молоддю, прийдешніми поколіннями.

пострадянський, постколоніальний характер.

Проте така політична культура на сьогодні не є монопольною, чи, тим більше офіційною, оскільки вона ще функціонує за інерцією. Сучасна політична культура українського народу є постколоніальною. Це доводить зрусифікований стан, комплекси національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів, схильність більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. Проте характер сучасних соціально-політичних процесів дозволяє твердити, що політична культура українського суспільства стає національною та відзначається незалежністю.

.....

За ідеологічною спрямованістю для політичної культури України характерний розкол суспільства на прихильників комуністичних і соціалістичних цінностей, з одного боку, та консервативних лібералів – з іншого.

С. 190

Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема орієнтованість на харизматичних лідерів, патерналізм, підпорядкованість церкви державі.

Політична культура українського народу на сьогодні не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а чимало з існуючих мають ще не сформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неординарність.

Значення молоді у поступальному розвитку людської спільноти важко переоцінити. За будь-яких часів, ледве людство стало усвідомлювати себе творцем власного буття, його найкращі сподівання неодмінно пов'язувалися з молоддю, прийдешніми поколіннями.

Радикальні політичні та соціальні зміни, структурна перебудова економіки України супроводжуються процесом формування сучасного громадянина. З огляду на вік, фізичні потенції і кондиції, духовні сили, нереалізовані можливості тощо -- молодь є найперспективнішою частиною суспільства. Молодіжне середовище -- це лабораторія, яка виробляє та апробує невідомі раніше цінності, відносини, моделі поведінки, культурні норми та зразки. Вступ у життя сучасної української молоді супроводжується динамічними та неординарними процесами зміни не лише політичної системи або економічних механізмів господарювання, -- вражаючою є зміна системи духовних, моральних цінностей, ідеалів та орієнтирів.

Молодь України **нині** знаходиться на етапі зміни ідейних, моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній, так і в інших сферах життя і, відтак, у суспільстві певною мірою порушена природна спадкоємність поколінь загалом. На жаль, далеко не всі, від кого залежить доля молодих людей в Україні, це визнають і розуміють.

Багато національних політичних культур містять в собі більш-менш автономні структуровані утворення, які називають субкультурами. Під політичною субкультурою розуміється сукупність політичних орієнтацій, моделей політичної поведінки, характерних для певних груп, які значно відрізняються від тих, що домінують у суспільстві. Кожна політична субкультура включає в себе і те загальне, що характеризує домінуючу в суспільстві політичну культуру, і те специфічне, що відрізняє **дану** субкультуру.

....

Саме поняття «політична культура молоді», як і більш загальне поняття «політична культура», сьогодні вживається в досить абстрактних, а подекуди й суперечливих і незрозумілих для масової свідомості значеннях. Політична культура - це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, що

С. 191 - 192

Радикальні політичні та соціальні зміни, структурна перебудова економіки України супроводжуються процесом формування сучасного громадянина. З огляду на вік, фізичні потенції і кондиції, духовні сили, нереалізовані можливості тощо -- молодь є найперспективнішою частиною суспільства. Молодіжне середовище -- це лабораторія, яка виробляє та апробує невідомі раніше цінності, відносини, моделі поведінки, культурні норми та зразки. Вступ у життя сучасної української молоді супроводжується динамічними та неординарними процесами зміни не лише політичної системи або економічних механізмів господарювання. Вражаючою є зміна системи духовних, моральних цінностей, ідеалів та орієнтирів.

Молодь України **сьогодні** знаходиться на етапі зміни ідейних, моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній, так і в інших сферах життя. Відтак у суспільстві певною мірою порушена природна спадкоємність поколінь загалом. На жаль, далеко не всі, від кого залежить доля молодих людей в Україні, це визнають і розуміють.

Багато національних політичних культур містять у собі більш-менш автономні структуровані утворення, які називають субкультурами. Під політичною субкультурою розуміється сукупність політичних орієнтирів, моделей політичної поведінки, характерних для певних груп, які значно відрізняються від тих, що домінують у суспільстві. Кожна політична субкультура охоплює і те загальне, що характеризує домінуючу в суспільстві політичну культуру, і те специфічне, що відрізняє **цю** субкультуру.

С. 193

Саме поняття «політична культура молоді», як і більш загальне поняття «політична культура», сьогодні вживається в досить абстрактних, а подекуди й суперечливих і незрозумілих для масової свідомості значеннях. Політична культура -- це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності та відносин, що

відображають, закріплюють та реалізують головні національні цінності та інтереси, формують політичні погляди та цінності, знання та навички участі громадян у суспільно-політичному житті України. Політична культура - це історично і соціально зумовлений продукт політичної життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами -- політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здібностей як суб'єктів політичного життя.

Формування політичної культури, на думку багатьох людей в Україні, не може бути дієвим, бо демократія ще не відзначається стабільністю, парламентський демократизм існує лише теоретично, а вибори не відбивають істинної думки народу. Політична культура, насамперед, повинна сприяти усвідомленню загальноісторичної відповідальності українців як нації, а також вихованню всіх соціальних і етнічних груп у дусі патріотизму, постійному підвищенню значущості суверенної держави та єдності народу України. До того ж політична культура дає можливість виявити прагнення до законності та порядку, до збереження та розвитку специфічних українських традицій. Сьогодні потрібні практичні дії в напрямі заохочення участі молоді у державотворчих процесах, потрібна відповідна молодіжна політика.

У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молодої людини, певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають її корінні інтереси.

....

Стосовно формування політичної культури молоді є низка протиріч. Самодіяльність молоді, пов'язана з її ініціативою, створенням певних громадських об'єднань, досить часто наштовхується на деяку її запрограмованість у державних закладах освіти, культури, армійських колективах. Певну ідеологічну

відображають, закріплюють і реалізують головні національні цінності та інтереси; формують політичні погляди і цінності, знання та навички участі громадян у суспільно-політичному житті України. Політична культура – це історично і соціально зумовлений продукт політичної життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здібностей як суб'єктів політичного життя.

Формування політичної культури, на думку багатьох людей в Україні, не може бути дієвим, бо демократія ще не відзначається стабільністю, парламентський демократизм існує лише теоретично, а вибори не відображають справжньої думки народу. Політична культура, насамперед, повинна сприяти усвідомленню загальноісторичної відповідальності українців як нації, а також вихованню всіх соціальних і етнічних груп у дусі патріотизму, постійному підвищенню значущості суверенної держави та єдності народу України. До того ж політична культура дає можливість виявити прагнення до законності та порядку, до збереження та розвитку специфічних українських традицій. Сьогодні потрібні практичні дії в напрямі заохочення участі молоді у державотворчих процесах, потрібна відповідна молодіжна політика.

С. 194

У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молодої людини, певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають її докорінні інтереси.

С. 195

Стосовно формування політичної культури молоді є низка протиріч. Самодіяльність молоді, пов'язана з її ініціативою, створенням певних громадських об'єднань, досить часто наштовхується на деяку її запрограмованість у державних закладах освіти, культури, армійських колективах. Певну ідеологічну

спрямованість мають і багато засобів масової інформації. Отже, логічно постає питання про деполітизацію, деідеологізацію, деконфесіолізацію виховного впливу на молодь. Тобто молодь має отримувати об'єктивну інформацію плюралістичного характеру.

Проте, спроби деполітизації студентської та учнівської молоді, скеровування їх лише на одержання професійних знань, навичок і вмій призводить інколи до спаду політичної, громадської активності молодих людей.

Через свої особливі характеристики молодь є чи не найбільш важливою соціальною опорою радикальних перебудовчих, прогресивних суспільних процесів і одночасно саме вона є однією з найбільш незахисних соціально-демографічних груп суспільства - бо лише готується до життя, до трудової діяльності, тобто інтегрується в суспільство. Суспільство, а, насамперед, держава має враховувати таке протиріччя, розробляючи та практично реалізуючи молодіжну політику.

Проте, поглиблення кризи, труднощі економічних перетворень в країні впливають на характер і спрямованість цінностей, соціально політичних орієнтацій молоді, рівень і форми її активності.

.....

Особливою частиною української молоді виступає студентство. Основними рисами, які дозволяють розглядати студентство в якості особливої частини української молоді виступають наступні:

інтелектуальний потенціал нації, від якого залежать перспективи розвитку України;

формування поглядів, позицій та навичок участі в політичному житті і становлення якісно нового покоління, що має усвідомити цінності демократичної політичної культури;

можливість спрямування молодіжного потенціалу у демократичне, гуманістичне річище.

.....

Формування політичної культури молоді, в тому числі студентства відбувається під впливом цілого комплексу чинників,

спрямованість є і багато засобів масової інформації. Отже, логічно постає питання про деполітизацію, деідеологізацію, деконфесіолізацію виховного впливу на молодь. Тому молодь має отримувати об'єктивну інформацію плюралістичного характеру.

Проте, спроби деполітизації студентської та учнівської молоді, скеровування її лише на одержання професійних знань, навичок і вмій призводять інколи до спаду політичної, громадської активності молодих людей.

Завдяки своїм особливим характеристикам молодь є чи не найбільш важливою соціальною опорою радикальних перебудовчих, прогресивних суспільних процесів і водночас саме вона є однією з найбільш незахисних соціально-демографічних груп суспільства, бо лише готується до життя, до трудової діяльності, тобто інтегрується в суспільство. Суспільство (насамперед держава) має враховувати таке протиріччя, розробляючи та практично реалізуючи молодіжну політику.

Проте поглиблення кризи, труднощі економічних перетворень у країні впливають на характер і спрямованість цінностей, соціально політичних орієнтирів молоді, рівень і форми її активності.

С. 196

Особливою частиною української молоді є студентство. Основними рисами, які дозволяють розглядати студентство в якості особливої частини української молоді, вважаються:

–інтелектуальний потенціал нації, від якого залежать перспективи розвитку України;

–формування поглядів, позицій та навичок участі в політичному житті і становлення якісно нового покоління, що має усвідомити цінності демократичної політичної культури;

–можливість спрямування молодіжного потенціалу у демократичне, гуманістичне русло.

С. 197

Формування політичної культури молоді, в тому числі студентства відбувається під впливом цілого комплексу чинників,

серед яких основними є:

повільна реалізація демократичних процесів в Україні;
різне розуміння та сприйняття державної політики, що виявляється в наявності дуже широкого спектру політичних партій і рухів;

існування політичної культури в широкому правовому полі, що спирається на усвідомлення права як загальнолюдської цінності і що є однією із слабких ланок виховної роботи;

суперечливість підходів до історії України, генезису та структури ментальності української нації.

Це ті фактори, які лежать в основі формування демократичної політичної культури молоді і саме їх потрібно враховувати при формуванні молодішої генерації громадян України.

.....

Врешті-решт для суспільства, яке, запроваджуючи нову ціннісну ієрархію, не працює у цьому напрямі свідомо та відповідально, не вносить відповідні корективи у процес формування молодіжного світогляду, такий стан речей є абсолютно природнім. **Побіжно** зазначимо, що матеріальний добробут людини ніколи не був для нашого суспільства базовою цінністю. Нині ми спостерігаємо як на тлі витискання суспільно-значущих мотивів та маргіналізації культурного простору формується якісно інша молодіжна культура, утворюється новий клас - клас підприємців, виникнення якого з самого початку пронизує фундаментальне протиріччя між власними інтересами та суспільно-значущими цінностями.

Мабуть, зрозумілими є бажання молоді людини бути матеріально забезпеченою. Але як поєднати це із нагальною потребою виховання у молоді якостей свідомого громадянина? Такий досвід сьогодні активно обговорюється в науці.

Він властивий системі морального виховання в японському суспільстві, де так зване «моральне виховання» ґрунтується на розумінні моралі як засобу самовдосконалення людини та відображає головний принцип японської національної ідеології та моралі, згідно

серед яких основними є:

–повільна реалізація демократичних процесів в Україні;
–різне розуміння та сприйняття державної політики, що виявляється в наявності дуже широкого спектра політичних партій і рухів;

–існування політичної культури в широкому правовому полі, що спирається на усвідомлення права як загальнолюдської цінності і що є однією із слабких ланок виховної роботи;

–суперечливість підходів до історії України, генезису та структури ментальності української нації.

Це ті фактори, які лежать в основі формування демократичної політичної культури молоді, і саме їх потрібно враховувати під час формування молодішої генерації громадян України.

С. 199

Врешті-решт для суспільства, яке, запроваджуючи нову ціннісну ієрархію, не працює у цьому напрямі свідомо та відповідально, не вносить відповідні корективи у процес формування молодіжного світогляду, такий стан речей є абсолютно природнім. **Принагідно** зазначимо, що матеріальний добробут людини ніколи не був для нашого суспільства базовою цінністю. Сьогодні ми спостерігаємо, як на тлі витискання суспільно-значущих мотивів та маргіналізації культурного простору формується якісно інша молодіжна культура, утворюється новий клас – клас підприємців, виникнення якого з самого початку пронизує фундаментальне протиріччя між власними інтересами та суспільно значущими цінностями.

Мабуть, зрозумілими є бажання молоді людини бути матеріально забезпеченою. Але як поєднати це із нагальною потребою виховання у молоді якостей свідомого громадянина? Такий досвід сьогодні активно обговорюється в науці.

Він властивий системі морального виховання в японському суспільстві, де так зване “моральне виховання” ґрунтується на розумінні моралі як засобу самовдосконалення людини та відображає головний принцип японської національної ідеології та моралі, згідно

з якими **кожен** зобов'язується постійно самовдосконалюватися заради кращого служіння своїй нації.

....

Адже чітке усвідомлення змісту національної ідеї як складного інтелектуально-духовного, соціально-економічного, політичного, морально-етичного та соціально-психологічного феномену народного буття є одним із необхідних передумов самоусвідомлення етносом, зокрема молоддю, своєї суті, або «самості», де головне питання зміщується не тільки в гносеологічну площину («хто ми?»), а у практичну площину визначення необхідних кроків політичних для реалізації смисложиттєвої ідеї нації.

За такого підходу створюються передумови для розробки концепції національної політичної культури як неодмінної складової виявлення ефективних шляхів її модернізації, в тому числі модернізації молодіжної політичної культури.

З проголошенням незалежності України, здавалося, що політична активність молоді надмірно зросте, слугуватиме суттєвим змінам у суспільстві, однак цього не сталося. І хоча важко погодитися з тими, хто вважає, що молодь сьогодні повністю деполітизована, аполітична, говорити про високу політичну свідомість багатьох молодих громадян України важко. Оскільки ситуація в суспільстві надто складна, багато в чому не просто суперечлива, а й не - зрозуміла, варто вести мову не стільки про політичну культуру молоді, скільки про політичні настрої, оцінки тих чи інших явищ, політичні орієнтації молодих людей.

Якщо говорити про місце молоді в системі української влади, то тут мало що відомо, хоча з погляду на Верховну Раду України, уряд, на представницькі органи влади, неважко дійти висновку про те, що молодь у них представлена дуже мало. Хіба що трохи більше на районному та сільському рівнях. Між іншим, за останні роки довір'я молоді до усіх гілок влади постійно зростає, хоча молоді люди все ще сподіваються, що їх проблеми врешті будуть помічені.

з яким **кожен громадянин** зобов'язується постійно самовдосконалюватися заради кращого служіння своїй нації.

С. 200

.... адже чітке усвідомлення змісту національної ідеї як складного інтелектуально-духовного, соціально-економічного, політичного, морально-етичного та соціально-психологічного феномену народного буття є однією із необхідних передумов самоусвідомлення етносом, зокрема молоддю, своєї суті, або “самості”, де головне питання зміщується не тільки в гносеологічну площину (“хто ми?”), а й у практичну площину визначення необхідних політичних кроків для реалізації у повному розумінні життєстверджуючої ідеї нації.

С. 201 – 204

За такого підходу створюються передумови для розробки концепції національної політичної культури як неодмінної складової виявлення ефективних шляхів її модернізації, в тому числі модернізації молодіжної політичної культури.

Із проголошенням незалежності України, здавалося, що політична активність молоді незвичайно зросте, слугуватиме суттєвим змінам у суспільстві, однак цього не сталося. І хоча важко погодитися з тими, хто вважає, що молодь сьогодні повністю деполітизована, аполітична, говорити про високу політичну свідомість багатьох молодих громадян України не доводиться. Оскільки ситуація в суспільстві надто складна, багато в чому не просто суперечлива, а й незрозуміла, варто вести мову не стільки про політичну культуру молоді, скільки про політичні настрої, оцінки тих чи інших явищ, політичні орієнтири молодих людей.

Якщо говорити про місце молоді в системі української влади, то тут мало що відомо, хоча з погляду на Верховну Раду України, уряд, на представницькі органи влади неважко дійти висновку про те, що молодь у них представлена дуже в малій кількості. Хіба що трохи більше **молодих людей** на районному та сільському рівнях. Між іншим, за останні роки довір'я молоді до усіх гілок влади постійно зростає, молоді люди все ще сподіваються, що їх проблеми врешті

Інша справа, рівень підготовки молодшої людини до політичної діяльності. Зрозуміло, що незалежно від віку, в політиці потрібні знання, навички, вміння, досвід. Об'єктивно молодь у цьому може дещо програвати старшим. Саме тому постає питання про необхідність професійної підготовки молодих політиків.

Характерною особливістю сучасної політичної свідомості молоді є поліцентризм її політичних уподобань. Загалом нинішній рівень політичної свідомості української молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди збігаються. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє її специфічні потреби та інтереси. Але ця пасивність може вмиг змінитися політичною активністю, якщо з'явиться така політична сила, в якій молодь знайде відгук своїм інтересам.

Сьогодні для молодих людей в Україні, здавалося б, відкривається все більше можливостей задовольняти свої інтереси та потреби, але одночасно ускладнюються й умови для такої самореалізації. Складний і суперечливий процес переходу до ринку призвів до того, що маємо сьогодні такі проблеми, як зниження зайнятості молоді, зростання безробіття, підвищення професійної кваліфікації, соціального захисту окремих соціальних груп, в т.ч. і молодих людей, спостерігаються міграційні процеси серед них.

Заслуговує на увагу ще одна проблема. Вважається, що декларування певних нормативних цінностей та норм ніколи не перейде на рівень глибинних настанов та стереотипів поведінки молоді, якщо суспільство не відмовиться від висловлення цих норм у формі категоричних імперативів. Йдеться про необхідність застосування так званої синергетичної дії, тобто дії, яка виходить з власних форм існування, з молодіжної ініціативи. У результаті, остання постає не тільки і не стільки проблемою молоді, скільки

будуть помічені.

Інша справа, рівень підготовки молодшої людини до політичної діяльності. Зрозуміло, що незалежно від віку, в політиці потрібні знання, навички, вміння, досвід. Об'єктивно молодь у цьому може дещо програвати старшим. Саме тому постає питання про необхідність професійної підготовки молодих політиків.

Характерною особливістю сучасної політичної свідомості молоді є поліцентризм її політичних уподобань. Загалом нинішній рівень політичної свідомості української молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди ідентичні. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому, що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє особистих специфічних потреб та інтересів. Але ця пасивність може вмиг змінитися політичною активністю, якщо з'явиться така політична сила, яка відгукнеться на інтереси молоді.

Сьогодні для молодих людей в Україні, здавалося б, відкривається все більше можливостей задовольняти свої інтереси та потреби, але водночас ускладнюються й умови для такої самореалізації. Складний і суперечливий процес переходу до ринку призвів до того, що сьогодні маємо такі проблеми, як зниження зайнятості молоді, зростання безробіття, підвищення професійної кваліфікації, соціального захисту окремих соціальних груп, в т.ч. і молодих людей, серед яких спостерігаються міграційні процеси.

Заслуговує на увагу ще одна проблема. Вважається, що декларування певних нормативних цінностей та норм ніколи не перейде на рівень глибинних настанов та стереотипів поведінки молоді, якщо суспільство не відмовиться від висловлення цих норм у формі категоричних імперативів. Йдеться про необхідність застосування так званої синергетичної дії, тобто дії, яка виходить із власних форм існування, з молодіжної ініціативи. У результаті остання постає не тільки і не стільки проблемою молоді, скільки

соціальною проблемою.

Важливо спрямувати молодь на пошук власного найоптимальнішого для неї самої шляху розвитку, забезпечити цей процес таким чином, щоб він мав тенденцію до самозакріплення і самопідтримки.

В Україні помітною є проблема, яка полягає в тому, що надто багато громадян, особливо молодих, виявилися психологічно не готовими до розбудови своєї держави. Це прикро, але факт, що на сьогодні ми не спостерігаємо такого «вибуху» патріотизму, національної самосвідомості, котрий став би консолідуючим фактором економічного, політичного, духовного відродження, на базі якого формувався б наш менталітет, міцніла держава, формувалася б нова генерація громадян.

.....

Отож, молодіжна політика тієї чи іншої держави має бути складовою загальної цілісної концепції розвитку того чи іншого суспільства. А політична культура в демократичному суспільстві повинна спрямовуватися на виховання молоді, яке неодмінно має опиратися на українські традиції, ментальність, історію, без яких неможливе формування політичної культури молодих громадян.

Соціальні проблеми молоді - це не будь-які суперечності її життєдіяльності, а лише такі, які поглиблюються і свідчать про недостатність існуючих способів їх вирішення, а отже, призводять до появи дезорганізуючих процесів у системі «суспільство - молодь». Молодіжні проблеми поділяються на два типи: в першому з них мова йде про зрослі вимоги суспільства до молоді, в другому - про особистісні сподівання і прагнення молодих людей та складності з їх реалізацією.

Задля дійсно об'єктивного вивчення сучасної молоді, деякі постулати минулого в науці стосовно молоді конче необхідно переглядати. Центральним з них, є тлумачення та погляд на молоду людину виключно як на об'єкт впливу - ідеологічного, економічного, і, головне, виховного. Демократизація суспільства обумовлюється

соціальною проблемою.

Важливо спрямувати молодь на пошук власного найоптимальнішого для неї самої шляху розвитку, забезпечити цей процес таким чином, щоб він мав тенденцію до самозакріплення і самопідтримки.

В Україні помітною є проблема, яка полягає в тому, що надто багато громадян, особливо молодих, виявилися психологічно не готовими до розбудови своєї держави. Це прикро, але факт, що на сьогодні ми не спостерігаємо такого “вибуху” патріотизму, національної самосвідомості, котрий став би консолідуючим фактором економічного, політичного, духовного відродження, на базі якого формувався б наш менталітет, міцніла держава, утворювалася б нова генерація громадян.

С. 203

Молодіжна політика тієї чи іншої держави має бути складовою загальної цілісної концепції розвитку того чи іншого суспільства. А політична культура в демократичному суспільстві повинна спрямовуватися на виховання молоді, що неодмінно має опиратися на українські традиції, ментальність, історію, без яких неможливе формування політичної культури молодих громадян.

Суспільні проблеми молоді – це не будь-які суперечності її життєдіяльності, а лише такі, які поглиблюються і свідчать про недостатність існуючих способів їх вирішення, а отже, призводять до появи дезорганізуючих процесів у системі “суспільство – молодь”. Молодіжні проблеми поділяються на два типи: в першому з них мова йде про збільшені вимоги суспільства до молоді, в другому – про особистісні сподівання і прагнення молодих людей та складності з їх реалізацією.

Задля справді об'єктивного вивчення сучасної молоді, деякі постулати минулого в науці стосовно молоді в наш час необхідно переглянути. Центральним із них є тлумачення та погляд на молоду людину виключно як на об'єкт впливу – ідеологічного, економічного і, головне, виховного. Демократизація суспільства зумовлюється

приматом особистості, її саморозвитком, активною життєвою позицією за власним покликом душі, а не за вимогами та потребами будь-кого. Молоді люди сьогодні - це досить значна частина населення країни. І якщо враховувати специфічні риси цієї демографічної групи (підвищена активність, максималізм, відсутність життєвого досвіду тощо), то стане зрозумілим, наскільки важливо сьогодні старшому поколінню, особливо владним структурам, знати справжній стан справ у молодіжному середовищі.

Молодь - це майбутнє країни, і щоб належним чином забезпечити це майбутнє, держава повинна виробити реалістичну, збалансовану, виважену політику щодо молодого покоління.

.....

За багатьох обставин нині потрібно принципово по-новому розглядати це питання. **Але чи необхідно воно нині, коли ще існують наслідки гіпертрофованого, так званого, комуністичного виховання? Потрібне і саме таке, що** виховувало б глибоку повагу до історії свого народу, до таких найважливіших символів, як Прапор, Гімн, Герб, до його культури, традицій. Інша справа, що ми не повинні забувати, що політичне виховання не є й не повинне бути чимось вкрай заідеологізованим. Йдеться про оволодіння, особливо молоді, об'єктивними закономірностями розвитку природи, суспільства, оточуючого середовища.

Політичне виховання молоді здійснюється шляхом впливу на неї сім'ї, школи, громадських об'єднань, усього оточуючого середовища. Та все ж найефективніший вплив на формування політичної свідомості, як і політичної культури особи взагалі, має її безпосередня участь у суспільно корисній, громадсько-політичній діяльності. Така діяльність може бути різною за рівнем активності, спрямованістю.

Формування політичної культури молоді можливе за умови здійснення загальногромадського виховання, адже саме воно формує у людини почуття громадянськості, тобто почуття своєї

перевагою особистості, її саморозвитком, активною життєвою позицією за власним покликом душі, а не за вимогами та потребами будь-кого. Молоді люди сьогодні – це досить значна частина населення країни. І якщо враховувати специфічні риси цієї демографічної групи (підвищена активність, максималізм, відсутність життєвого досвіду тощо), то стане зрозумілим, наскільки важливо сьогодні старшому поколінню, особливо владним структурам, знати справжній стан справ у молодіжному середовищі.

С. 204

Молодь – це майбутнє країни, і, щоб належним чином забезпечити це майбутнє, держава повинна виробити реалістичну, збалансовану, виважену політику щодо молодого покоління.

С. 204

За багатьох обставин сьогодні потрібно принципово по-новому розглядати це питання. **Слід виховувати** глибоку повагу до історії свого народу, до таких найважливіших символів, як Прапор, Гімн, Герб, до культури народу, його традицій. Інша справа, що ми не повинні забувати, що політичне виховання не є й не повинне бути чимось вкрай заідеологізованим. Йдеться про оволодіння, особливо молоді, об'єктивними закономірностями розвитку природи, суспільства, навколишнього середовища.

С. 205

Політичне виховання молоді здійснюється шляхом впливу на неї сім'ї, школи, громадських об'єднань, усього оточення. Та все ж найефективніший вплив на формування політичної свідомості, як і політичної культури особи взагалі, має її безпосередня участь у суспільно корисній, громадсько-політичній діяльності. Така діяльність може бути різною за рівнем активності, спрямованістю.

Формування політичної культури молоді можливе за умови здійснення загальногромадського виховання, адже саме воно формує у людини почуття громадянськості, тобто почуття своєї співпричетності зі справами і турботами усього суспільства,

співпричетності зі справами і турботами всього суспільства, прагнення внести свою частку в розбудову держави. Громадянськість перетворює людину з покірливого підданого влади в громадянина, який має свої права і обов'язки, вміє грамотно, на основі закону, за допомогою демократичних інститутів відстоювати свої інтереси. Громадянськість, згідно ще із стародавніми греками, це передусім відповідальна участь людини в суспільних справах. Зрозуміло, що справжній громадянин повинен прагнути до того, щоб бути корисним своїй державі. Це, безперечно, підсилює інтерес до історії, культури, розширення свого кругозору, ерудиції, духовного збагачення. Ось чому з впевненістю можна сказати. Що політично свідома людина - це перш за все громадянин, оскільки за цим поняттям розуміється людина, яка вступає у політику з розвинутими ідентифікаціями участі, яка навчена ідеологічним орієнтаціям, що визначають її політичний вибір певних правил політичної гри, особливо терпимості й толерантності, і приймає активну участь у політичному житті країни.

Звичайно, виховання у молодій людини почуття громадянськості потребує підвищеної уваги до її освіти, зокрема гуманітарної, оскільки тільки вона може сприяти формуванню розвинутої, ерудованої, політично освіченої **особи**.

.....
До речі, великий відсоток громадян просто залишаються не проінформованими щодо діяльності, та **й взагалі** існування **подібних** угруповань.

Дуже необхідно створити щось на зразок молодіжного інформаційного центру чи газети, чи журналу, або телеканалу, щоб активна й не байдужа молодь дізнавалась про різноманітні акції, збори, конференції, зустрічі серед молодіжних організацій і брала в них участь. Потрібна реальна підтримка з боку держави, її безпосередня участь у створенні умов для розвитку беззахисних паростів свідомості української молоді. Звичайно, це потребує

прагнення внести свою частку в розбудову держави. Громадянськість перетворює людину з покірливого підданого влади в громадянина, який має свої права і обов'язки, вміє грамотно, на основі закону, за допомогою демократичних інститутів відстоювати свої інтереси. Громадянськість, як зазначали ще стародавні греки, – це передусім відповідальна участь людини в суспільних справах. Зрозуміло, що справжній громадянин повинен прагнути до того, щоб бути корисним своїй державі. Це, безперечно, посилює інтерес до історії, культури, розширення свого кругозору, ерудиції, духовного збагачення. Ось чому з впевненістю можна сказати, що політично свідома людина – це, перш за все, громадянин, оскільки за цим поняттям стоїть людина, яка вступає у політику з розвинутими ідентифікаціями участі, яка навчена ідеологічних орієнтацій, що визначають її політичний вибір певних правил політичної гри, особливо терпимості й толерантності, і бере активну участь у політичному житті країни.

Звичайно, виховання у молодій людини почуття громадянськості потребує підвищеної уваги до її освіти, зокрема гуманітарної, оскільки тільки вона може сприяти формуванню розвинутої, ерудованої, політично освіченої **особистості**.

С. 206

Слід зауважити, **що** великий відсоток громадян просто залишається не проінформованим щодо діяльності та **загалом** існування **таких** угруповань.

.....
На часі створення молодіжного інформаційного центру чи газети, журналу або телеканалу, щоб активна й не байдужа молодь дізнавалась про різноманітні акції, збори, конференції, зустрічі серед молодіжних організацій і брала в них участь. Потрібна реальна підтримка з боку держави, її безпосередня участь у створенні умов для розвитку беззахисних паростків свідомості української молоді. Звичайно, це потребує додаткового фінансування і уваги, проте

додаткового фінансування і уваги, а в країні вистачає ще й економічних і політичних проблем. Але нам треба усвідомити одне: якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців з нормальною, не деформованою системою ціннісних орієнтацій, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

Особлива увага сучасних дослідників різних галузей, і зокрема, культурологів, до молодіжної проблематики є одним із показників якості українського суспільства. Справа в тому, що підвищений інтерес до молодіжного покоління характерний, кажучи словами Карла Манхейма, для «динамічних суспільств», які переживають інтенсивні соціальні зміни, подібні до тих, що почалися в Україні в останнє десятиліття ХХ ст. Процеси демократизації обумовили необхідність переходу від пасивної, виконавської життєвої установки, яка нещодавно домінувала в масовій свідомості, до активної, самостійної позиції.

.....

Вивчення політичної культури вимагає врахування специфіки її проявів у тих чи інших соціальних групах. Не випадково, що при розгляді процесу соціальних трансформацій у центрі уваги дослідників опиняються політичні уявлення і поведінкові орієнтації груп, які сприяють або перешкоджають змінам.

.....

Проте, як свідчать ті ж дослідження, зростання інтересу до політики, підтримка ринкової економіки і державної незалежності не спонукає молодь брати активну участь у різних формах політичної діяльності.

Відомо, що в демократично розвинутих країнах населення має значний досвід взаємодії з інститутами громадянського суспільства, які здійснюють функцію експертизи і контролю офіційної державної політичної стратегії. Через громадські об'єднання молоді люди можуть стати активними суб'єктами здійснення державної

країна зараз перебуває в економічній та політичній кризі. Але нам треба усвідомити одне: якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців із нормальною, не деформованою системою ціннісних орієнтирів, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

С. 207

Особлива увага сучасних дослідників різних галузей, зокрема філософів, соціологів, політологів, культурологів, до молодіжної проблематики є одним із показників якості українського суспільства. Справа в тому, що підвищений інтерес до молодіжного покоління характерний, кажучи словами Карла Мангейма, для “динамічних суспільств”, які переживають інтенсивні соціальні зміни, подібні до тих, що почалися в Україні в останнє десятиліття ХХ ст. Процеси демократизації зумовили необхідність переходу від пасивної, виконавської життєвої установки, яка нещодавно домінувала в масовій свідомості, до активної, самостійної позиції.

..... Вивчення політичної культури вимагає врахування специфіки її проявів у тих чи інших соціальних групах. Не випадково, що під час розгляду процесу соціальних трансформацій у центрі уваги дослідників опиняються політичні уявлення і поведінкові орієнтири груп, які сприяють або перешкоджають змінам.

С. 208

Проте, як свідчать ті ж дослідження, зростання інтересу до політики, підтримка ринкової економіки і державної незалежності не спонукає молодь брати активну участь у різних формах політичної діяльності.

Відомо, що в демократично розвинутих країнах населення має значний досвід взаємодії з інститутами громадянського суспільства, які здійснюють функцію експертизи і контролю офіційної державної політичної стратегії. Через громадські об'єднання молоді люди можуть стати активними суб'єктами здійснення державної

молодіжної політики, розкрити і використати свій потенціал як у власних, так і загальносуспільних інтересах.

.....

Але частка молоді, що бере участь у роботі громадських молодіжних організацій, залишається незначною. Це підтверджують як дані соціологічних досліджень, так і кількісний склад всеукраїнських громадських молодіжних організацій.

Вивчаючи політичну активність, соціологи не можуть залишити без уваги блок проблем щодо участі сучасної молоді в діяльності політичних партій.

.....

До того ж майже всі партії мають дуже невеликий відсоток своїх прибічників у молодіжному середовищі. Це повинно спонукати партії до подальшого визначення концептуальних засад молодіжної політики, розробки «молодіжної платформи», залучення молоді у припартійні молодіжні громадські об'єднання тощо.

Вивчення політичної активності молоді передбачає врахування такого показника, як участь молоді у роботі органів державної влади. За даними Держкомстату, за часів незалежності кількість молоді серед депутатів вищого законодавчого органу України значно зменшилася [2, 103].

Результати досліджень щодо ставлення молоді до політичних партій, молодіжних організацій та професійного заняття політикою дозволяють зробити наступні висновки [2, 103]. З одного боку, участь української молоді у політичному житті відповідає показникам європейських країн. Відомо, що в стабільних демократіях, де немає потреби в кардинальних змінах існуючої політичної системи, більша частина молоді є лише потенційно активною, психологічно готовою до політичної участі. З іншого боку, особливість суспільно-політичного розвитку України на сучасному етапі полягає у відродженні та творенні власної державності, що вимагає значно вищої, ніж звичайно, політичної активності всіх громадян. Але, якщо

молодіжної політики, розкрити і використати свій потенціал як у власних, так і в загальносуспільних інтересах.

.....

Але частка молоді, що бере участь у роботі громадських молодіжних організацій, залишається незначною. Це підтверджують як дані соціологічних досліджень, так і кількісний склад всеукраїнських громадських молодіжних організацій.

Вивчаючи політичну активність, дослідники не можуть залишити без уваги блок проблем щодо участі сучасної молоді в діяльності політичних партій.

До того ж майже всі партії мають дуже невеликий відсоток своїх прибічників у молодіжному середовищі. Це повинно спонукати партії до подальшого визначення концептуальних засад молодіжної політики, розробки «молодіжної платформи», залучення молоді у припартійні молодіжні громадські об'єднання тощо.

Вивчення політичної активності молоді передбачає врахування такого показника, як участь молоді у роботі органів державної влади. За даними Держкомстату, за часів незалежності кількість молоді серед депутатів вищого законодавчого органу України значно зменшилася.

С. 209

Результати досліджень щодо ставлення молоді до політичних партій, молодіжних організацій та професійного заняття політикою дозволяють зробити такі висновки. З одного боку, участь української молоді у політичному житті відповідає показникам європейських країн. Відомо, що в стабільних демократіях, де немає потреби в кардинальних змінах існуючої політичної системи, більша частина молоді є лише потенційно активною, психологічно готовою до політичної діяльності. З іншого боку, особливість суспільно-політичного розвитку України на сучасному етапі полягає у відродженні та творенні власної державності, що вимагає значно вищої, ніж звичайно, політичної активності всіх громадян. Але, якщо

згадати властиві сучасній українській молоді недостатньо високий рівень політичної і правової свідомості, недовіру до владних інституцій, які за умов високої політичної активності робили б молодь легкою здобиччю деструктивних сил, стає зрозумілим, що її політична пасивність відіграє сьогодні й певну позитивну роль

Актуалізація проблеми політичної соціалізації пов'язана з необхідністю формування в сучасних умовах вільного і відповідального громадянина, активного суб'єкта політичної діяльності.

За аналогією з процесом загальної соціалізації політичну соціалізацію можна розглядати як включення індивіда до політичної системи, процес формування в нього певного ставлення до влади і політичної активності на основі засвоєння знань, норм і цінностей суспільства і самостійного осмислення сутності соціально-політичного буття.

Політична участь реалізується через відповідну політичну поведінку, діяльність, тому визначальними є психологічні особливості взаємозв'язку особи і політики. Особа є об'єктом і суб'єктом політики водночас. З одного боку, навіть усупереч бажанню, тією чи іншою мірою людина перебуває під впливом політики, політичних процесів, а з іншого -- як носій певних політичних якостей людина залучається до конкретного політичного процесу як представник держави, нації, народу, соціальної групи.

.....

Індивідуалізація стилю життя сприяє розвитку таких якостей як егоїзм, апатія серед студентів, але одночасно стимулює молодь виявляти ініціативу, боротися за виживання в нових умовах.

Серед форм **політичної** участі **розповсюдженими** у студентів **виявляються**: обговорення політичної ситуації з друзями, участь у передвиборчій кампанії, в демонстраціях, мітингах. Слід зауважити,

згадати властиві сучасній українській молоді недостатньо високий рівень політичної і правової свідомості, недовіру до владних інституцій, які за умов високої політичної активності робили б молодь легкою здобиччю деструктивних сил, стає зрозумілим, що її політична пасивність відіграє сьогодні й певну позитивну роль.

Актуалізація проблеми політичної соціалізації пов'язана з необхідністю формування в сучасних умовах вільного і відповідального громадянина, активного суб'єкта політичної діяльності.

За аналогією з процесом загальної соціалізації, політичну соціалізацію можна розглядати як залучення індивіда до політичної системи, процес формування в нього певного ставлення до влади і політичної активності на основі засвоєння знань, норм і цінностей суспільства і самостійного осмислення сутності соціально-політичного буття.

С. 212

Громадянська і політична участь реалізується через відповідну політичну поведінку, політичну діяльність, тому визначальними є психологічні особливості взаємозв'язку особи та політики. Особа є об'єктом і суб'єктом політики водночас. З одного боку, навіть всупереч бажанню, тією чи іншою мірою людина перебуває під впливом політики, політичних процесів, а з іншого – як носій певних політичних якостей людина долучається до конкретного політичного процесу у ролі представника держави, нації, народу, соціальної групи.

С. 213

Індивідуалізація стилю життя сприяє розвитку серед студентів таких якостей, як егоїзм, апатія, але водночас стимулює молодь виявляти ініціативу, боротися за виживання в нових умовах. Серед форм **громадянської** участі, **поширених** у студентів, **домінують** обговорення політичної ситуації з друзями, участь у передвиборчій кампанії, в демонстраціях, мітингах. Слід зауважити, що останні дві

що останні дві форми політичної участі хоча і є досить розповсюдженими серед студентської молоді, але мають невисокий рейтинг. Отже, сучасне студентство віддає перевагу пасивним формам політичної участі та схильне до законних, дозволених урядом форм протесту.

В цілому протести є випробуванням демократії. Вони покликані радше надавати громадянам реальну можливість виразити свої інтереси та переконання, а не служити засобом примусу чи залякування. Тому треба усвідомлювати різницю між мирним протестом, метою якого є отримання підтримки широкого загалу, та руйнівним, деструктивним протестом, який призводить до розколу суспільства та втрати підтримки.

У демократичному суспільстві не можна вимагати від громадян (зокрема молоді), щоб вони брали участь у політичному житті. Проте без активної участі демократія починає слабнути. Саме рівень політичної участі, її масштаби є показниками ступеня демократичного розвитку суспільства, рівня загальної та політичної культури його громадян, найрізноманітніших суб'єктів політики.

Слід відзначити, що формується також культура громадянськості, найважливішими складовими якої є інтерес до суспільних справ і політики, політична обізнаність і компетентність.

ВИСНОВКИ

Складне соціально-економічне становище країни призводить до загострення молодіжних проблем, негативно впливає на всі сфери життєдіяльності молоді: можливості задоволення матеріальних і духовних потреб, професійне і громадянське становлення. Ці та інші причини накладають своє відображення на характеристики політичної культури молоді, що в кінцевому рахунку виявляється в оцінці нею своєї ролі в державному будівництві як незначної.

Загалом молодь стурбована станом суспільно-політичного життя в Україні, цікавиться проблемами політики, але простежується

форми громадянської участі хоча і є досить розповсюдженими серед студентської молоді, але мають невисокий рейтинг. Отже, сучасне студентство віддає перевагу пасивним формам громадянської і політичної участі та схильне до законних, дозволених урядом форм протесту.

Загалом протести є випробуванням демократії. Вони швидше покликані надавати громадянам реальну можливість виявити свої інтереси та переконання, а не служити засобом примусу чи залякування. Тому треба усвідомлювати різницю між мирним протестом, метою якого є отримання підтримки широкого загалу, та руйнівним, деструктивним протестом, який призводить до розколу суспільства та втрати підтримки.

С. 214

У демократичному суспільстві не можна вимагати від громадян (зокрема молоді), щоб вони брали участь у політичному житті, проте без активної участі демократія починає слабнути. Саме рівень політичної участі, її масштаби є показниками ступеня демократичного розвитку суспільства, рівня загальної та політичної культури його громадян, найрізноманітніших суб'єктів політики.

Слід відзначити, що формується також і культура громадянськості, найважливішими складовими якої є інтерес до суспільних справ та політики, політична обізнаність і компетентність.

С. 214

Складне соціально-економічне становище країни призводить до загострення молодіжних проблем, негативно впливає на всі сфери життєдіяльності молоді, зокрема можливості задоволення матеріальних та духовних потреб, професійне і громадянське становлення. Ці та інші причини накладають своє відображення на характеристики політичної культури молоді, що в кінцевому результаті виявляється в оцінці нею своєї ролі в державному будівництві як незначної.

Загалом молодь стурбована станом суспільно-політичного життя

поверховість, епізодичність звернення до політичних проблем, недооцінка політичного фактора, як чинника виникнення і розв'язання соціально-політичних конфліктів.

Політична культура молоді як органічна складова її загальної культури є виявом її індивідуальної спрямованості на участь (або ігнорування) у політичному житті суспільства, яка базується на певному рівні політичної самосвідомості, духовності й цілеспрямованості.

Важливу роль у становленні політичної культури молоді відіграє політична освіта та виховання. Освіта є важливою основою фахового, політичного рівня та процесу духовного формування молодої людини, її світогляду, а також показником рівня суспільно-політичного розвитку суспільства

Формування політичної культури студентської молоді тісно пов'язане з формуванням певного типу особистості студента, таких її характеристик, як цілеспрямованість, саморегуляція, активність, що можливе за умови постійного вивчення потреб, цінностей, мотивацій участі студентів у сфері політичного життя та врахування їх у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Політичне самовизначення молоді відбувається в умовах, коли суспільство стоїть перед альтернативою вибору подальшого шляху розвитку. В цій ситуації соціологи констатують, що молодь ще не визначила свого місця у цих складних процесах, хоч на загал і вітає зміни, які настали. Тому більшість займає пасивну, вичікувальну позицію і лише 10-15% готові діяти активно. **Нині ми** є також свідками боротьби за молодь з боку багатьох політичних партій та рухів, у зв'язку з чим процес самовизначення молоді все більше набуває політичного характеру, який посилюється під час проведення масштабних політичних кампаній на кшталт виборів до

в Україні, цікавиться проблемами політики, але простежується поверховість, епізодичність звернення до політичних проблем, недооцінка політичного фактора, як чинника виникнення і розв'язання соціально-політичних конфліктів.

Політична культура молоді як органічна складова її загальної культури є виявом індивідуальної спрямованості молодих громадян, яка базується на певному рівні політичної самосвідомості, духовності й цілеспрямованості, на участь (або ігнорування) у політичному житті суспільства.

Важливу роль у становленні політичної культури молоді відіграють політична освіта та виховання. Освіта є важливою основою фахового, політичного рівня та процесу духовного формування молодої людини, її світогляду, а також показником рівня суспільно-політичного розвитку суспільства.

С. 230

Формування політичної культури студентської молоді тісно пов'язане з формуванням певного типу особистості студента, **зокрема** таких її характеристик, як цілеспрямованість, саморегуляція, активність, що можливе за умови постійного вивчення потреб, цінностей, мотивацій участі студентів у сфері політичного життя та врахування їх у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

С. 190 - 191

Політичне самовизначення молоді відбувається в умовах, коли суспільство стоїть перед альтернативою вибору подальшого шляху розвитку. В цій ситуації соціологи констатують, що молодь ще не визначила свого місця у цих складних процесах, хоч на загал і вітає зміни, які настали. Тому більшість займає пасивну, вичікувальну позицію і лише 10–15% готові діяти активно. **Сьогодні** ми є також свідками боротьби за молодь з боку багатьох політичних партій та рухів, у зв'язку з чим процес самовизначення молоді все більше набуває політичного характеру, який посилюється під час проведення масштабних політичних кампаній на кшталт виборів до

<p>місцевих та центральних органів влади. Ця боротьба за молодь дуже часто зводиться до прагнення за будь-яку ціну вибороти її голоси та завербувати до участі у разових політичних акціях у ролі статистів. Лише лічені партії та політичні об'єднання мають у своєму складі молодіжні секції і вироблену молодіжну програму дій. Найбільш активними у цьому плані є радикальні партії, членами яких переважно є молодь, схильна до конкретних, доволі часто неконституційних дій,-- УНА-УНСО, СНПУ тощо.</p> <p>Ще одна тенденція перехідного часу -- це зменшення представництва молоді з управлінських структурах, в різних ешелонах влади. Відчуженню молоді від участі в управлінні властиві дві взаємопов'язані особливості: наростання пасивності і недовіри молоді до офіційних органів управління, де дуже мало їх ровесників, та зростання інтересу до суто молодіжних угруповань та об'єднань, в яких немає бюрократично заформалізованих форм роботи.</p>	<p>місцевих та центральних органів влади. Ця боротьба за молодь дуже часто зводиться до прагнення за будь-яку ціну вибороти її голоси та завербувати до участі у разових політичних акціях у ролі статистів. Лише деякі партії та політичні об'єднання мають у своєму складі молодіжні секції і вироблену молодіжну програму дій. Найбільш активними у цьому плані є радикальні партії, членами яких переважно є молодь, схильна до конкретних, доволі часто неконституційних дій,– УНА-УНСО, СНПУ тощо.</p> <p>Ще одна тенденція перехідного часу – це зменшення представництва молоді в управлінських структурах, у різних ешелонах влади. Відчуженню молоді від участі в управлінні властиві дві взаємопов'язані особливості: наростання пасивності і недовіри молоді до офіційних органів управління, де дуже мало її ровесників, та зростання інтересу до суто молодіжних угруповань та об'єднань, у яких немає бюрократично заформалізованих форм роботи.</p>
<p>http://app.nuoua.od.ua/archive/40_2010/53.pdf</p> <p>Прозора І. Психологічний аспект формування політичної свідомості, як складової політичної культури молоді (2010)¹⁶</p> <p>Українська держава надзвичайно зацікавлена у цивілізаційній соціалізації молодого громадянина, у формуванні в нього демократичної політичної свідомості й культури, законслухняності, які обмежують прояви крайнощів і радикалізму, роблять людину соціально активною, здатною до саморозвитку та самореалізації.</p> <p>Становлення й розвиток державної молодіжної політики передбачає систематичний аналіз стану свідомості як методологічної основи цього процесу і водночас виступає як необхідна умова формування політичної свідомості, що є основою демократичної політичної культури особи [14, с. 35].</p>	<p>С. 215</p> <p>Українська держава надзвичайно зацікавлена у цивілізаційній соціалізації молодого громадянина, у формуванні в нього демократичної політичної свідомості й культури, законслухняності, які обмежують прояви крайнощів і радикалізму, роблять людину соціально активною, здатною до саморозвитку та самореалізації.</p> <p>Однак самої такої зацікавленості замало.</p> <p>Становлення й розвиток державної молодіжної політики передбачають систематичний аналіз стану свідомості як методологічної основи цього процесу і водночас виступають як необхідна умова формування політичної свідомості, що є основою демократичної політичної культури особи.</p>

¹⁶ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

Політична свідомість – це сприйняття суб'єктом тієї частини реальності, що пов'язана з політикою, це суб'єктивний образ політичної системи. Знання та уявлення про політику не є продуктом індивідуальної свідомості. Особа здобуває їх із навколишнього середовища в процесі політичної соціалізації. Політична свідомість, як елемент політичної культури, вбирає в себе як ідеологічні компоненти (політичні знання, цінності, переконання), так і психологічні (політичні почуття, емоції, переживання, орієнтації та настрої) [17, с. 43].

Формування політичної свідомості залежить не тільки від тієї об'єктивної ситуації, у якій розвивається цей процес. Цей фактор є вирішальним, але не єдиним. Велике значення мають і фактори суб'єктивного характеру, зокрема:

1. зовнішні, до яких належать інститути політичної системи, національні та соціальні групи, різні неформальні об'єднання, під впливом яких відбувається соціалізація особистості;

2. внутрішні, що характеризують механізми світосприймання, аналізу та прийняття рішень тощо. Останні охоплюють потреби, інтереси, духовні цінності, індивідуальні психологічні якості людини.

Формування політичної свідомості, а, відтак, політичної культури відбувається в процесі політичного життя, є історично і соціально зумовленим продуктом політичної життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здатностей як суб'єктів політичного життя, а також значною мірою залежить від характеру, темпу, змісту процесу політичної соціалізації молоді особи.

Ще одним важливим фактором формування політичної

Політична свідомість – це сприйняття суб'єктом тієї частини реальності, яка пов'язана з політикою; це суб'єктивний образ політичної системи. Знання та уявлення про політику не є продуктом індивідуальної свідомості. Особа здобуває їх із навколишнього середовища в процесі політичної соціалізації. Політична свідомість як елемент політичної культури вбирає в себе як ідеологічні компоненти (політичні знання, цінності, переконання), так і психологічні (політичні почуття, емоції, переживання, орієнтири та настрої).

С. 216

Формування політичної свідомості залежить не тільки від тієї об'єктивної ситуації, у якій розвивається цей процес. Такий фактор є вирішальним, але не єдиним. Велике значення мають і фактори суб'єктивного характеру, зокрема:

– зовнішні, до яких належать інститути політичної системи, національні та соціальні групи, різні неформальні об'єднання, під впливом яких відбувається соціалізація особистості;

– внутрішні, що характеризують механізми світосприймання, аналізу та прийняття рішень тощо. Останні охоплюють потреби, інтереси, духовні цінності, індивідуальні психологічні якості людини.

Формування політичної свідомості, а відтак і політичної культури, відбувається в процесі політичного життя, є історично і соціально зумовленим продуктом політичної життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здатностей як суб'єктів політичного життя, а процес формування політичної свідомості та політичної культури значною мірою залежить від характеру, темпу, змісту процесу політичної соціалізації молоді особи.

Важливим суб'єктивним фактором формування громадянської і

свідомості є **необхідність врахування** бажання самої людини відповідати запитам політичної системи. У **данному** випадку йдеться насамперед про вирішення проблеми мотивації, заохочення людини, зокрема, молоді людини, до участі у політичному житті, тобто про запровадження системи ціннісних, а не примусових мотивів політичної соціалізації.

Формування політичної культури молоді, набуття нею політичних знань і навичок політичної поведінки є важливою умовою функціонування політики, насамперед держави, в інтересах суспільства. Необхідність засвоєння політологічних знань у сучасних реаліях обумовлюється тим, що оволодіння систематизованими науковими знаннями про політику закладає основу демократичної політичної культури молоді. Такі знання потрібні кожній освіченій людині. Вони сприятимуть формуванню здатності самостійно аналізувати політичні явища і процеси, визначати своє місце в них.

...

Таким чином, політична культура особистості **включає** два основних компоненти: політичну свідомість і політичну поведінку. Відтак маємо говорити про культуру особистої участі в процесі реалізації влади: від голосування за певного кандидата як акта передання йому своїх повноважень в управлінні державою, до виконання безпосередніх функцій управління державою [1, с. 47-49]. Неможна одночасно стверджувати, що рівень політичної культури вимірюється активністю участі в політичному житті. Міра участі кожної особистості в політичному житті є по суті унікальною за мотивами, потребами в реалізації інтересів тощо.

політичної позиції молоді є бажання самої людини відповідати запитам демократичної політичної системи. У **країнах із соціалістичним минулим** таке бажання відіграє роль ініціативи. **Громадянська освіта сприяє усвідомленню цього бажання.** У **такому** випадку йдеться насамперед про вирішення проблеми мотивації, заохочення людини (зокрема молоді людини) до участі у політичному житті, тобто про запровадження системи ціннісних, а не примусових мотивів політичної соціалізації **або примусового політичного виховання тоталітарного зразка.**

ВИСНОВКИ до III розділу

С. 229

Формування політичної культури молоді, набуття нею політичних знань і навичок політичної поведінки є важливою умовою функціонування політики, насамперед держави, в інтересах суспільства. Необхідність засвоєння політологічних знань у сучасних реаліях зумовлюється тим, що оволодіння систематизованими науковими знаннями про політику закладає основу демократичної політичної культури молоді. Такі знання потрібні кожній освіченій людині. Вони сприятимуть формуванню у молоді здатності самостійно аналізувати політичні явища і процеси, визначати своє місце в них.

Політична культура особистості **охоплює** два основних компоненти: політичну свідомість і політичну поведінку. Відтак маємо говорити про культуру особистої участі в процесі реалізації влади: від голосування за певного кандидата як акту передання йому своїх повноважень в управлінні державою, до виконання безпосередніх функцій управління державою. Не можна одночасно стверджувати, що рівень політичної культури вимірюється активністю участі в політичному житті. Міра участі кожної особистості в політичному житті є, по суті, унікальною за мотивами, потребами в реалізації інтересів тощо.

Білогур В. Макрорівневий аспект формування світогляду сучасної студентської молоді. ОСВІТА РЕГІОНУ. ПОЛІТОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ. 2011. № 4.¹⁷

Модернізація суспільства значно підвищує роль духовних процесів, які перетворюються на самостійні простори існування людини. Розвиток і збагачення інтелекту та творчих потенцій молоді стає фундаментальним технологічним принципом налагодження та відтворення соціальних зв'язків, що робить вищу освіту одним із найголовніших засобів творення особистості. Саме освітній процес та соціальна робота у виші сприяють набуттю молоді такої автономності та неповторності, завдяки яким вона стає здатною визволитися від **безумовності** зовнішніх соціокультурних впливів, самостійно проектувати і планувати свою соціальну поведінку.

Мистецтво є особливою, невербальною формою презентації цінностей. Воно - найближче до ідеалів, а тому в процесі виховання видається особливо значущим. В історії культури мистецтво слугувало і засадам добра, і засадам зла - це мусимо брати як засторогу і в сучасній оцінці його ролі. Великий позитивний виховний заряд мають духовна музика, одухотворене малярство, архітектура, кіно тощо. **Особливого** значення в цій сфері має безпосередня участь студентів у творчих мистецьких процесах - участь у поетичних клубах, у гуртках художньої самодіяльності тощо. Водночас потребує критичного аналізу, оцінки те «мистецтво», яке проповідує культ насильства, сексу, вбивства, гонитву за дешевими примітивними насолодами і яке «кодує» людину на творення зла.

Щодо джерела масової інформації. Сьогодні - це предмет, що потребує спеціального вивчення та об'єктивної громадської оцінки. Можемо однозначно стверджувати, що наше телебачення перенасичене елементами чужої нам культури, чужого світогляду, а

С. 224 – 225

Модернізація суспільства значно підвищує роль духовних процесів, котрі перетворюються на самостійні простори існування людини. Розвиток і збагачення інтелекту та творчих потенцій молоді стає фундаментальним технологічним принципом налагодження та відтворення соціальних зв'язків, що робить вищу освіту одним із найголовніших засобів становлення особистості. Саме освітній процес та соціальна робота у виші сприяють набуттю молоді такої автономності та неповторності, завдяки яким вона стає здатною визволитися від **умовностей** зовнішніх соціокультурних впливів, самостійно проектувати і планувати свою соціальну поведінку.

Мистецтво є особливою, невербальною формою презентації цінностей. Воно знаходиться найближче до ідеалів, а тому в процесі виховання видається особливо значущим. В історії культури мистецтво слугувало і засадам добра, і засадам зла – це мусимо брати як засторогу і в сучасній оцінці його ролі. Великий позитивний виховний заряд мають духовна музика, одухотворене малярство, архітектура, кіно тощо. **Особливе** значення в цій сфері має безпосередня участь студентів у творчих мистецьких процесах – участь у поетичних клубах, у гуртках художньої самодіяльності тощо. Водночас потребує критичного аналізу, оцінки те “мистецтво”, яке проповідує культ насильства, сексу, вбивства, гонитву за дешевими примітивними насолодами і яке “кодує” людину на творення зла.

Щодо джерела масової інформації, то сьогодні це предмет, що потребує спеціального вивчення та об'єктивної громадської оцінки. Можемо однозначно стверджувати, що наше телебачення перенасичене елементами чужої нам культури, чужого світогляду, а тому завдає величезної шкоди молодій людині, заважає відродженню

¹⁷ Джерело є в «Списку використаних джерел». Посилання в дисертації є лише на С. 226, абзац 2.

тому завдає величезної шкоди молодій людині, заважає відродженню споконвічно властивої нашому народові духовності. Воно насаджує культ космополітизму, оспівує самозадоволений раціоналізм, намагається технізувати душу людини, спонукає до розвалу родинного життя, притуплює сумління і природний сором тощо. За цих умов навчальний заклад міг би хоча б допомагати молоді формувати в собі імунітет до цих культурних інфекцій, даючи реальну оцінку їм у навчальних курсах, у лекційній роботі тощо.

Спілкування з природою. Природа є одвічним вихователем людини, вона - не тільки всеосяжна матерія, джерело Буття, а й безсмертний Дух, горнило Свідомості (П. Кононенко), джерело морально-етичних та духовних **орієнтацій** людини. За висловлюванням К. Ушинського, природа постійно нагадує нам про безмежну мудрість Творця, безмежну Його могутність, вічність...

Навчальний заклад має всіляко сприяти тому, щоб студент якомога більше спілкувався з рідною природою - шляхом організації туризму, краєзнавчої роботи, відвідування спортивно-оздоровчих таборів у період літніх канікул, організації гуртків, практичного вивчення історії та географії рідного краю, поширення екологічної освіти та участі в екологічному русі.

https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00080124_0.html

Богданова Н. Проблема формування духовної культури студентської молоді сучасної України. (20.10.2010)¹⁸

Необхідність вирішення проблем, які склалися в духовній сфері і ґрунтовний аналіз діяльності органів державної влади і вищих навчальних закладів щодо формування та розвитку духовних цінностей української студентської молоді як однієї із складових духовно-інтелектуального розвитку нації - **все це зумовило мету**

споконвічно властивої нашому народові духовності. Воно насаджує культ космополітизму, оспівує самозадоволений раціоналізм, намагається технізувати душу людини, спонукає до розвалу родинного життя, притуплює сумління і природний сором тощо. За цих умов навчальний заклад міг би хоча б допомагати молоді формувати в собі імунітет до цих культурних інфекцій, даючи реальну оцінку їм у навчальних курсах, у лекційній роботі тощо.

Говорячи про спілкування людини з природою, зазначимо, що природа є одвічним вихователем людини, вона – не тільки всеосяжна матерія, джерело Буття, а й безсмертний Дух, горнило Свідомості (П. Кононенко), джерело морально-етичних та духовних **орієнтирів** людини. За висловлюванням К. Ушинського, природа постійно нагадує нам про безмежну мудрість Творця, безмежну Його могутність, вічність...

С. 226

Навчальний заклад має всіляко сприяти тому, щоб студент якомога більше спілкувався з рідною природою – шляхом організації туризму, краєзнавчої роботи, відвідування спортивно-оздоровчих таборів у період літніх канікул, організації гуртків, практичного вивчення історії та географії рідного краю, поширення екологічної освіти та участі в екологічному русі.

С. 262

Розуміння й вирішення проблем, що склалися в духовній сфері, і ґрунтовний аналіз діяльності органів державної влади і вищих навчальних закладів щодо формування та розвитку духовних цінностей української студентської молоді як однієї зі складових духовно-інтелектуального розвитку нації.

¹⁸ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

даної статті: аналіз процесу формування духовної культури сучасного українського студентства.

Тому духовна криза особистості - це втрата сенсу життя. Гострота вічних питань не залежить від віку, однак для молодих людей їхня невирішеність найчастіше призводить до глибокої психологічної кризи особистості.

Сучасну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як трагічну для більшості людей з погляду економічних і соціокультурних умов існування. Однак системною кризою є, на нашу думку, криза духовна. Це відчуття величезної кількості людей безглуздістю того життя, яке вони ведуть. Життя ускладнене тим, що в ньому важко знайти позитивний зміст через руйнування старих і дискредитацію "нових" цінностей.

Дослідження психологів (В. Франкл) свідчать, що відстороненість від повноти життя є однією з головних причин суїцидів. Е. Еріксон, наприклад, визначає духовну кризу вісімнадцятирічних як конфлікт між відчуттям повноти життя і розпачем. Простий достаток не є умовою подолання духовної кризи людини в будь-якому віці. Ця проблема, задля вирішення якої багато що зроблено західною психологією, проблема відсутності ціннісних орієнтирів стала "надбанням" не певної країни чи групи країн, а поширилася практично на всі континенти земної кулі. Особливо глибоко вона проникає туди, де загострюються соціально-культурні і політичні протиріччя, що характерно для сучасної України.

Онтогенез сучасного студента-юнака необхідно співвіднести з філогенетичними процесами становлення людини. Про це пишуть дослідники А.А. Венгер, В.І. Слободчиков, Б.Д. Ельконін, І.Д. Фурмін, указуючи, що для сучасного суспільства характерний розрив між поколіннями, або іншими словами, криза юнацтва, що виявляється в розриві між подієвістю юнацько-дорослого життя, яка приводить до вибухового характеру історії дитинства. Те ж відзначають етнографи (М. Мід), що вивчають період дорослішання

Духовна криза особистості – це втрата сенсу життя. Гострота вічних питань не залежить від віку, однак для молодих людей їхня невирішеність найчастіше призводить до глибокої психологічної кризи особистості.

Сучасну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як трагічну для більшості людей із погляду економічних і соціокультурних умов існування. Однак системною кризою є, на нашу думку, криза духовна. Це відчуття величезною кількістю людей безглуздістю того життя, яке вони ведуть. Життя ускладнене тим, що в ньому важко знайти позитивний зміст через руйнування старих і дискредитацію "нових" цінностей.

Дослідження психологів (В. Франкл) свідчать, що відстороненість від повноти життя є однією з головних причин суїцидів. Е. Еріксон, наприклад, визначає духовну кризу вісімнадцятирічних як конфлікт між відчуттям повноти життя і розпачем. Звичайний достаток не є умовою подолання духовної кризи людини в будь-якому віці. Ця проблема, у вирішенні якої багато чого зроблено західною психологією, проблема відсутності ціннісних орієнтирів стала "надбанням" не певної країни чи групи країн, а поширилася майже на всі континенти земної кулі. Особливо глибоко вона проникає туди, де загострюються соціально-культурні і політичні протиріччя, що характерне для сучасної України.

С. 263-265

Онтогенез сучасного студента-юнака необхідно порівняти з філогенетичними процесами становлення людини. Про це пишуть дослідники А. Венгер, В. Слободчиков, Б. Ельконін, І. Фурмін, зазначаючи, що для сучасного суспільства характерний розрив між поколіннями або, іншими словами, криза юнацтва, яка виявляється в розриві між подієвістю юнацько-дорослого життя, що призводить до вибухового характеру історії дитинства. Те ж відзначають етнографи (М. Мід), які вивчають період дорослішання в різних суспільствах,

в різних суспільствах, **які** уособлюють фактично критичні (вибухові) і літичні (еволюційні) періоди в історії дитинства.

Сучасну Україну, з цього погляду, можна віднести до конфігуративної культури, тому що саме зараз і відбувається радикальна зміна досвіду молодого покоління в порівнянні з досвідом **їхніх** батьків.

У цьому зв'язку загострюється проблема наступності поколінь, виникає культурологічний вакуум. Криза характерна не тільки для дорослих, вона особливо гостро виявляється у молоді, оскільки швидка зміна соціокультурних складових не сприяє стабільності в процесі дорослішання. Саме цим і характеризується критичний момент у зміні світу юнацтва як феномена суспільства.

Таким чином, проблема формування духовності студентів набуває домінуючого звучання як проблема демонстрації свідомості дорослого життя для юнацтва даного часу в конкретній країні. Вакуум "сімейної духовності" із всією очевидністю необхідно заповнювати за допомогою педагогічно організованого процесу формування духовності **студентів**.

Проблема формування духовності **студентів** також обумовлена освітньою ситуацією. Сучасний стан освіти в Україні ніяк не може позбутися педагогічних стереотипів, що існують у соціалістичному режимі функціонування вузів. Традиційна система навчання, що відрізняється стійкістю і консерватизмом, не сприяє динамічній розмаїтості навчальної діяльності, негативно впливаючи на стратифікацію віку і його наступну привабливість. Дослідники **вказують**, що **вуз** діє як замкнутий розподільник знань, що повертає норму розвитку в режим виживання (М.А. Балабан, О.М. Леонтєва). Духовний же розвиток **студента** відбувається під внутрішнім контролем особистого попиту, який відсутній у традиційній системі освіти.

Як бачимо, протиріччя між потребою особистості в духовному розвитку і станом процесу формування в сучасному **вузі** загострюється системною духовною кризою. У такій ситуації

що уособлюють фактично критичні (вибухові) і літичні (еволюційні) періоди в історії дитинства.

Сучасну Україну з цього погляду можна віднести до конфігуративної культури, тому що саме зараз і відбувається радикальна зміна досвіду молодого покоління в порівнянні з досвідом **його** батьків.

У цьому зв'язку загострюється проблема наступності поколінь, виникає культурологічний вакуум. Криза характерна не тільки для дорослих, вона особливо гостро виявляється у молоді, оскільки швидка зміна соціокультурних складових не сприяє стабільності в процесі дорослішання. Саме цим і характеризується критичний момент у зміні світу юнацтва як феномена суспільства.

Таким чином, проблема формування духовності студентів набуває домінуючого звучання як проблема демонстрації свідомості дорослого життя для юнацтва конкретного періоду і в конкретній країні. Вакуум "сімейної духовності" із всією очевидністю необхідно заповнювати за допомогою педагогічно організованого процесу формування духовності **молоді**.

Проблема формування духовності **молодих людей** також зумовлена освітньою ситуацією. Сучасна освіта в Україні ніяк не може позбутися педагогічних стереотипів, що існували в соціалістичному режимі функціонування вишів. Традиційна система навчання, що відрізняється стійкістю і консерватизмом, не сприяє динамічній розмаїтості навчальної діяльності, негативно впливаючи на стратифікацію віку і його наступну привабливість. Дослідники **констатують**, що **ВНЗ** діє як замкнутий розподільник знань, що повертає норму розвитку в режим виживання (М. Балабан, О. Леонтєва). Духовний же розвиток **молоді** відбувається під внутрішнім контролем особистого попиту, який відсутній у традиційній системі освіти.

Як бачимо, суперечності між потребою особистості в духовному розвитку і станом процесу формування в сучасному **виші** загострюються системною духовною кризою. У такій ситуації

необхідність переакцентування цілей освіти на духовність стає очевидною. Ціннісною підставою формування повинна стати орієнтація на духовність особистості **студента**, оволодіння ним світовими і національними надбаннями культури.

Назріла необхідність у теоретичній розробці проблем духовності, у реальному поверненні категорії "духовність" у педагогічну науку і практику.

Довіра до рівня духовної культури високо цінується молоддю, стимулює взаємність, відвертість у спілкуванні з викладачами. Ситуація відкритості дозволяє з більшою глибиною й ефективністю коректувати інтереси студентів, направляти їхні потреби.

Головною сферою соціальної активності **студентства** є навчання. По відношенню до неї випробовуються різні види духовної культури, вона служить своєрідним індикатором громадянської зрілості, розуміння своїх прав і обов'язків. Досягнутий **студентами** рівень духовності імпліцитно присутній в організації занять, культурі читання спеціальної літератури, оцінці значимості знань, що здобуваються, мотивації навчальної діяльності.

Таким чином, рівень духовної культури **студентів**, її окремих видів безпосередньо відбивається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначає ціннісні орієнтації студентів на ті чи інші сфери застосування своїх здібностей, рівень їх прагнень. **Вона допомагає** зосередити сили на найбільш прийнятному для майбутнього фахівця полі діяльності, знайти своє місце в житті. Між ступенем засвоєння духовної культури і соціальною активністю існує діалектичний взаємозв'язок. Отже, за продукти духовного виробництва ми приймаємо мрії, ідеали, уявлення, почуття прекрасного, моральні норми, забобони, тобто все те, що існує в голові людини, яка живе цим, страждає, радіє чи засмучується.

Духовність є ціннісною підставою виховання особистості. Нині питання формування духовного розвитку людини актуалізує

необхідність переакцентування цілей освіти на духовність стає очевидною. Ціннісною підставою формування повинна стати орієнтація на духовність особистості **молодої людини**, оволодіння нею світовими і національними надбаннями.

Назріла необхідність у теоретичній розробці проблем духовності, у реальному поверненні категорії "духовність" у педагогічну науку і практику.

Довіра до рівня духовної культури високо цінується молоддю, стимулює взаємність, відвертість у спілкуванні з викладачами. Ситуація відкритості дозволяє з більшою глибиною й ефективністю коректувати інтереси студентів, спрямовувати їхні потреби.

Головною сферою соціальної активності **молоді** є навчання. Щодо неї випробовуються різні види духовної культури; вона служить своєрідним індикатором громадянської зрілості, розуміння своїх прав і обов'язків. Досягнутий **молоддю** рівень духовності імпліцитно присутній в організації занять, культурі читання спеціальної літератури, оцінці значущості знань, що здобуваються, мотивації навчальної діяльності.

Таким чином, рівень духовної культури **молоді, зокрема студентів**, її окремих видів безпосередньо відбивається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначають ціннісні орієнтації студентів на ті чи інші сфери застосування їхніх здібностей, рівень їх прагнень; **допомагають** зосередити сили на найбільш прийнятному для майбутнього фахівця полі діяльності, знайти своє місце в житті. Між ступенем засвоєння духовної культури і соціальною активністю існує діалектичний взаємозв'язок. Отже, за продукти духовного виробництва ми приймаємо мрії, ідеали, уявлення, почуття прекрасного, моральні норми, забобони, тобто все те, що існує в голові людини, яка живе цим, страждає, радіє чи засмучується.

Духовність є ціннісною підставою виховання особистості. Сьогодні питання формування духовного розвитку людини

<p>проблеми виховання людяності, що плідно можуть бути вирішені з позиції ідеалістичної концепції людини. Даний підхід пояснює численні факти існування людини крізь призму її духовної сутності, що піднімає її до рівня інтенції, до вічних цінностей. Дихотомічна природа людини не заперечує її духовної сутності, оскільки втрата повноти життя як основного атрибута духовності може позбавити її реальної екзистенції, але не особистісного призначення. Наявна екзистенція, як осередок особистісного буття людини, духовно передбачає всю її іпостась (індивід, суб'єкт, особистість).</p>	<p>актуалізує проблеми виховання людяності, що можуть бути плідно вирішені з позиції ідеалістичної концепції людини. Такий підхід пояснює численні факти існування людини крізь призму духовної сутності, що підносить її до рівня інтенції, до вічних цінностей. Дихотомічна природа людини не заперечує її духовної сутності, оскільки втрата повноти життя як основного атрибута духовності може позбавити людину реальної екзистенції, але не особистісного призначення. Наявна екзистенція як осередок особистісного буття людини духовно передбачає всю її іпостась (індивід, суб'єкт, особистість).</p>
<p>http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/71976 Грива О. А. Проблема толерантності молоді у філософсько-освітній парадигмі // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. К., 2008. Вип. 68. С. 234-243.¹⁹</p> <p>В умовах полікультурного світу толерантність поступово займає місце універсального принципу людської життєдіяльності. На цьому тлі важливим постає питання про навчання та дотримання норм толерантності в житті особистості. У полікультурному середовищі, що вимагає від кожного певних ціннісних настанов, комунікативних навичок та поведінки, толерантність повинна стати цінністю в процесі формування особистості, яка може бути базисом для комплексу гуманістичних цінностей, спрямованих на врегулювання міжособистісних та міжгрупових взаємовідносин, таких як: людяність, взаємоповага, свобода вибору, демократія, права людини.</p> <p>Актуальність звернення до проблеми толерантності зумовлена передусім реальністю існування полікультурного середовища України та відсутністю цільної концепції формування толерантності особистості та моделей формування толерантних стосунків у полікультурному середовищі. Це спонукає до осмислення та створення концепції формування толерантності особистості в</p>	<p>С. 276 – 277 В умовах становлення мультикультурних суспільств толерантність поступово займає місце універсального принципу людської життєдіяльності. На цьому тлі важливим постає питання про навчання та дотримання норм толерантності в житті особистості. У мультикультурному середовищі, що вимагає від кожного знання певних ціннісних настанов, комунікативних навичок та поведінки представників інших культур, толерантність повинна стати цінністю в процесі формування особистості, яка може бути базисом для комплексу гуманістичних цінностей, спрямованих на врегулювання міжособистісних та міжгрупових взаємовідносин, зокрема таких, як: людяність, взаємоповага, свобода вибору, демократія, права людини.</p> <p>Актуальність звернення до проблеми толерантності зумовлена передусім реальністю існування полікультурного середовища України та відсутністю цілісної концепції формування толерантності особистості та моделей формування толерантних стосунків у полікультурному середовищі. Це спонукає до осмислення та створення концепції формування толерантності особистості в</p>

¹⁹ Джерело є в «Списку використаних джерел». Посилання в дисертації є лише на С. 283, абзац 2.

парадигмі філософії освіти, яка вивчає процес розвитку людини в культурному середовищі та яким чином система освіти повинна сприяти цьому розвитку.

.....

У сучасній філософії найбільш глибоко проблеми толерантності розробляються: М.Хом'яковим – у сфері середньовічної філософії, а пізніше – в англо-американській теорії; В.Лекторським, який розробив філософські моделі толерантності та створив класифікації цього явища; В. Золотухіним, який вивчав толерантність як проблему філософської антропології; Н.Юровських – автором, яким розглянута толерантність як особистісний і культурний феномен; Н.Кругловою, яка вивчала генезис та типологію толерантності; Е.Магометовою, яка розглядала толерантність як принцип культури; В.Мироновим, який вивчав у соціально-філософському плані толерантність як екзистенціальний стан людини; С.Хамової, яка розробляла управлінські моделі формування етнічної толерантності. Толерантність у парадигмі філософії освіти вивчала останнім часом російська дослідниця Л.Головата.

У контексті переосмислення цінностей сучасного етапу розвитку України особливо важливою є проблема визначення змісту та характеру втілення цінностей у процесі соціального становлення молоді. Молодіжне середовище стає простором, у якому формуються та застосовуються ті чи інші цінності. Якщо в такому середовищі комплекс цінностей складається стихійно під впливом соціальних обставин, то освітні установи різного типу та рівня повинні формувати цінності молоді цілеспрямовано. Зазвичай до ціннісних настанов, які закладає система освіти, входять цінності гуманізму, творчості, співпраці **і таке інше**. Консолідуючими у складі комплексу цінностей стають гуманістичні, що спрямовані на свободу особистості, демократію, співтворчість і творчу взаємодію в суспільстві. Тому в умовах полікультурного суспільства важливим є

парадигмі філософії освіти, яка вивчає процес розвитку людини в культурному середовищі, а також те, яким чином система освіти повинна сприяти цьому розвитку.

....С. 279

У сучасній філософії найбільш глибоко проблеми толерантності розробляються такими ученими: М. Хом'яковим – у сфері середньовічної філософії, а пізніше – в англо-американській теорії; В. Лекторським, який розробив філософські моделі толерантності та створив класифікації цього явища; В. Золотухіним, котрий вивчав толерантність як проблему філософської антропології; Н. Юровських – автором, яким розглянута толерантність як особистісний і культурний феномен; Н. Кругловою, котра вивчала генезис та типологію толерантності; Е. Магометовою, яка розглядала толерантність як принцип культури; В. Мироновим, що вивчав у соціально-філософському плані толерантність як екзистенціальний стан людини; С. Хамовою, яка розробляла управлінські моделі формування етнічної толерантності. Толерантність у парадигмі філософії освіти вивчала останнім часом російська дослідниця Л. Головата.

С. 277 – 278

У контексті переосмислення цінностей сучасного етапу розвитку України особливо важливою є проблема визначення змісту та характеру втілення цінностей у процесі соціального становлення молоді. Молодіжне середовище стає простором, у якому формуються та застосовуються ті чи інші цінності. Якщо в такому середовищі комплекс цінностей складається стихійно під впливом соціальних обставин, то освітні установи різного типу та рівня повинні формувати цінності молоді цілеспрямовано. Зазвичай до ціннісних настанов, які закладає система освіти, відносять цінності гуманізму, творчості, співпраці **тощо**.

Консолідуючими у складі комплексу цінностей стають гуманістичні, що спрямовані на свободу особистості, демократію, співтворчість і творчу взаємодію в суспільстві. Тому в умовах

дослідження ролі та місця толерантності у процесі формування гуманістичних цінностей молоді.

Толерантність – поняття, яке не має давніх коренів у нашій мові та культурі. Але історико-філософський аналіз свідчить про С. широке використання ідей, спрямованих на виховання у особистості терплячого та поважливого ставлення до інших. Це підтверджують тексти священних книг Біблії та Корану, які навчають любити, поважати ближнього, слухатися та терпіти повчання батьків, старших за віком, берегти старих, слабких, незахищених. Ці ж настанови були поширені і в джерелах з етнопедагогіки.

Першими до питань терпимості та толерантності зверталися ще античні філософи. Проблема толерантності відкрито у той час ще не ставилася, але її мотиви спостерігаються в працях таких мислителів, як Аристотель, Геракліт, Антифон, Сенека та інші. Тоді стихійне сприйняття толерантності включало повагу до людської гідності. Спостерігаючи різність людей, як природну, так і культурну, мислителі давнини намагалися знайти шляхи до гармонізації людських **відносин**.

Дослідники історії філософії та педагогіки наполягають на тому, що першою формою толерантності була віротерпимість, ідеї якої коріняться в етичному ученні раннього християнства (М.Мириманова, М.Хом'яков). Тоді на тлі виникнення та розвитку релігійного розмаїття важливою ставала проблема терпимого ставлення до представників інших релігій, інших культур.

Аналізуючи сучасні проблеми тероризму та релігійного екстремізму цікаво спостерігати, що питання про толерантність у західному світі виникло передусім на релігійному рівні. Релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам: від свободи слова – до свободи гомосексуальних зв'язків тощо. **Водночас релігійні погляди мають характер абсолютних. За порушення правил**

полікультурного суспільства важливим є дослідження ролі та місця толерантності у процесі формування гуманістичних цінностей молоді.

Толерантність – поняття, яке не має давніх коренів у нашій мові та культурі. Але історико-філософський аналіз свідчить про широке використання ідей, спрямованих на виховання в особистості терплячого та поважливого ставлення до інших. Це підтверджують тексти священних книг Біблії та Корану, які навчають любити, поважати ближнього, слухатися та терпіти повчання батьків, старших за віком, берегти старих, слабких, незахищених. Ці ж настанови були поширені і в джерелах з етнопедагогіки **та етнополітології**.

Витоки толерантності та причини інтолерантної поведінки цікавили мислителів ще за часів античності. Проблема толерантності відкрито у той час ще не ставилася, але її мотиви спостерігаються в працях таких мислителів, як Аристотель, Геракліт, Антифон, Сенека та інші. Тоді стихійне сприйняття толерантності передбачало повагу до людської гідності. Спостерігаючи різноманітність людей (як природну, так і культурну), мислителі давнини намагалися знайти шляхи до гармонізації людських **стосунків**. Дослідники історії філософії та педагогіки наполягають на тому, що першою формою толерантності була віротерпимість, ідеї якої кореняться в етичному ученні раннього християнства (М. Мириманова, М. Хом'яков). Тоді на тлі виникнення та розвитку релігійного розмаїття важливою ставала проблема терпимого ставлення до представників інших релігій, інших культур.

С. 279

Питання про толерантність у західному світі виникло передусім на релігійному рівні. Релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам: від свободи слова – до свободи гомосексуальних зв'язків тощо.

– не погана відмітка, а – довічна смерть. Тому, здається, неможливо знайти консенсус у конфліктних питаннях з представниками іншого табору. Але саме Христос – Бог-Син християн, якого визнають представники всіх інших світових релігій, заповідав: “Блаженні миротворці”, “Любіть ворогів ваших” та найголовніше – “Любіть ближнього як самого себе” (Нагорна проповідь). Віра як ідеал породжує любов, а як мінімум – терпимість. Тому дійсно віруюча людина – терпима та любляча. Нетерпимість допускається тоді, коли треба захищати свою “фортецю”: свій дім, своє місто чи країну, свої погляди чи переконання.

Цю нитку продовжили гуманісти епохи Відродження. Аналізуючи спадщину таких освітніх діячів, як Дж.Локк та Вольтер, ми, як і інші дослідники проблеми толерантності (Л.Вишневська, П.Комогоров, А.Погодіна, М.Хом’яков, В.Шалін та інші), можемо підкреслити велике значення цих гуманістів для розвитку ідеї толерантності.

.....
Пізніше толерантність пов’язувалася зі свободою совісті віруючої людини (М.Лютер, Е.Роттердамський, Т.Мор). Вони зверталися до Євангелія, в якому центральною є проповідь любові до ближнього, милосердя, прощення. Цих принципів дотримувалися майже всі провідні філософи XVII ст. (Спіноза, Дж.Локк) та XVIII ст. (П.Бейль, Ф.Вольтер, Д.Дідро та ін.).

У XIX ст. проблема толерантності розвивалась у ліберальній філософії. Толерантність розумілася в ній як умова внутрішньої і зовнішньої свободи, можливості вільного вибору. Розмаїття поглядів та напрямів досвіду ставало обов’язковою умовою розвитку та прогресу.

З поняттям “толерантність” тісно пов’язане поняття “ненасильство”. Ідея ненасильства як життєва програма проповідувалася Л.Толстим. Його ненасильство поширювалось від

Але саме Христос – Бог-Син християн, якого визнають представники всіх інших світових релігій, заповідав: “Блаженні миротворці”, “Любіть ворогів ваших” та найголовніше – “Любіть ближнього, як самого себе” (Нагорна проповідь). Віра як ідеал породжує любов, а як мінімум – терпимість. Тому справді віруюча людина – терпима та любляча. Нетерпимість допускається тоді, коли треба захищати свою “фортецю”: свій дім, своє місто чи країну, свої погляди чи переконання.

С. 280-281

Цю думку продовжили гуманісти епохи Відродження. Аналізуючи спадщину таких освітніх діячів, як Дж. Локк та Ф. Вольтер, ми, як і інші дослідники проблеми толерантності (Л. Вишневська, П. Комогоров, А. Погодіна, М. Хом’яков, В. Шалін та інші), можемо підкреслити велике значення ідей цих гуманістів для розвитку ідеї толерантності.

....
Пізніше толерантність пов’язувалася зі свободою совісті віруючої людини (М. Лютер, Е. Роттердамський, Т. Мор). Дослідники зверталися до Євангелія, в якому центральною є проповідь любові до ближнього, милосердя, прощення. Цих принципів дотримувалися майже всі провідні філософи XVII ст. (Спіноза, Дж. Локк) та XVIII ст. (П. Бейль, Ф. Вольтер, Д. Дідро та ін.).

У XIX ст. проблема толерантності досліджувалася в контексті ліберальної філософії. Толерантність трактується як умова внутрішньої і зовнішньої свободи, можливості вільного вибору. Розмаїття поглядів та напрямів досвіду ставало обов’язковою умовою розвитку і прогресу. З поняттям “толерантність” тісно пов’язане поняття “ненасильство”. Ідея ненасильства як життєва програма проповідувалася Л. Толстим. Його ненасильство поширювалось від загальнолюдського “підставити іншу щоку”, коли

загальнолюдського “підставити іншу щоку”, коли тебе вдарили по одній, до конкретних педагогічних настанов в Яснополянській школі.

Ідеї ненасильницьких дій були реалізовані в національно-визвольній боротьбі індійського народу під керівництвом Махатми Ганді та у боротьбі за громадянські права в США, якою керував Мартін Кінг. Ненасильство у формі відмови від насильства було використано як спосіб вирішення суспільних конфліктів. Ідеологія ненасильства не визнає сили в руйнівній формі насильства, але не силу зовсім. М.Ганді закликав до активного ненасильства сильних. Бути сильним – не означає обов’язковість демонструвати свою силу. Також не застосовувати силу – не означає бути слабким.

Цінність ідей М.Ганді, Л.Толстого та інших про ненасильство як спосіб запобігання егоцентризму та виховання гуманного ставлення до оточуючих дають змогу покласти їх у базис виховання у молоді толерантного ставлення до інших людей, які відрізняються від них своїми цінностями, поглядами, мотивами існування, стилю життя і таке інше. Ці ідеї можуть становити концептуальний базис формування готовності людини проявляти зацікавленість до труднощів іншого, розвитку конструктивної взаємодії з іншими людьми.

Активно продовжили вивчення питань толерантності та ненасильницьких дій українські та російські філософи новітнього періоду (Є.Бистрицький, Р.Валітова, Н.Купіна, В.Лекторський, М.Мчедлов, М.Романенко, Д.Шарп, М.Хом’яков, В.Шалін та інші).

Найбільшого поширення толерантність як філософський концепт отримала в англо-американській теорії, де розвиток ідеї толерантності має шлях від заперечення самої можливості толерантності (Б.Вільямс) до абсолютного ствердження толерантності як самостійного блага (П.Ніколсон). Більшість дослідників феномену толерантності визнають її як одну з найбільш суперечливих цінностей сучасного суспільства (Д.Міль, С.Мендус, П.Ніколсон, М.Хом’яков).

тебе вдарили по одній, до конкретних педагогічних настанов у Яснополянській школі. Ідеї ненасильницьких дій були реалізовані в національно-визвольній боротьбі індійського народу під керівництвом Махатми Ганді та у боротьбі за громадянські права в США, якою керував Мартін **Лютер** Кінг. Ненасильство у формі відмови від насильства було використано як спосіб вирішення суспільних конфліктів.

Ідеологія ненасильства не визнає сили в руйнівній формі насильства, але не силу зовсім. М. Ганді закликав до активного ненасильства сильних. Бути сильним – не означає обов’язковість демонструвати свою силу. Також не застосовувати силу – не означає бути слабким.

Цінність ідей М. Ганді, Л. Толстого та інших про ненасильство як спосіб запобігання егоцентризму і виховання гуманного ставлення до оточення дають змогу покласти їх у базис демократичного виховання у молоді толерантного ставлення до інших людей, які відрізняються від них своїми цінностями, поглядами, мотивами існування, стилем життя і таке інше. Ці ідеї можуть становити концептуальний базис формування готовності людини проявляти зацікавленість до труднощів іншого, розвитку конструктивної взаємодії з іншими людьми.

Активно продовжили вивчення питань толерантності та ненасильницьких дій українські та російські філософи новітнього періоду (Є. Бистрицький, Р. Валітова, Н. Купіна, В. Лекторський, М. Мчедлов, М. Романенко, Д. Шарп, М. Хом’яков, В. Шалін та інші).

Найбільшого поширення толерантність як філософський концепт отримала в англо-американській теорії, де розвиток ідеї толерантності має шлях від заперечення самої можливості толерантності (Б. Вільямс) до абсолютного ствердження толерантності як самостійного блага (П. Ніколсон). Більшість дослідників феномену толерантності визнають її як одну з найбільш суперечливих цінностей сучасного суспільства (Д. Міль, С. Мендус, П. Ніколсон, М. Хом’яков).

.....
 Б.Вільямс, як і авторка відомої книги “Толерантність і межі лібералізму” С.Мендус, все ж таки виправдовують толерантність у контексті ліберальних цінностей. Але поряд з толерантністю вони бачать і те, чого терпіти не можна.

.....
 Таким чином, толерантність може бути обґрунтована через прагматичні межі (Дж.Локк, П.Бейль, Ф.Аквінський). З прагматичного погляду толерантність є цінною до того, як вона залишається ефективною і корисною. Але засновані на такому ставленні рішення не могли бути довгостроковими, що підштовхувало до пошуку іншого фундаменту. Іншим підходом стало ствердження про зв'язок толерантності з добросесністю, якій вона сприяє, наприклад, прогресу чи свободі (Д.Міль, С.Мендус).

.....
 Такий підхід ставить під загрозу ліберальні цінності взагалі. Тому дехто з теоретиків пророчив загибель ліберальних цінностей, у тому числі толерантності (Д.Грей, У.Кімліка), оскільки ліберальна толерантність припускає консенсус стосовно речей, які майже не мають нічого спільного.

.....
 На підставі всіх перерахованих значень ми дійшли висновку, що у науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм, вірувань і відмова від зведення цього різноманіття до якоїсь однієї точки зору.

.....
 Особливого звучання на тлі полікультурності українського суспільства набуває проблема формування толерантності у молоді як умова формування толерантних стосунків у соціумі. Ми звернулися саме до категорії молодь, оскільки, вважаємо за необхідне починати

.....
 Б. Вільямс, як і авторка відомої книги “Толерантність і межі лібералізму” С. Мендус, все ж таки виправдовує толерантність у контексті ліберальних цінностей. Але поряд із толерантністю названі вчені бачать і те, чого терпіти не можна.

С. 282

Таким чином, толерантність може бути обґрунтована через прагматичні межі (Дж. Локк, П. Бейль, Ф. Аквінський). Із прагматичної точки зору толерантність є цінною до того, як вона залишається ефективною і корисною. Але засновані на такому ставленні рішення не могли бути довгостроковими, що підштовхувало до пошуку іншого фундаменту. Таким підходом стало твердження про зв'язок толерантності з добросесністю, якій вона сприяє, наприклад, прогресу чи свободі (Д. Міль, С. Мендус).

.....
 Такий підхід ставить під загрозу ліберальні цінності взагалі. Тому дехто з теоретиків пророчив загибель ліберальних цінностей, у тому числі толерантності (Д. Грей, У. Кімліка), оскільки ліберальна толерантність припускає консенсус щодо речей, які майже не мають нічого спільного.

С. 283

На підставі всіх перерахованих значень ми дійшли висновку, що у науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм, вірувань, а також як відмова від зведення цього різноманіття до якоїсь однієї точки зору.

С. 291 - 292

Особливого звучання на тлі полікультурності українського суспільства набуває проблема формування толерантності у молоді як умова формування толерантних стосунків у соціумі. Ми звернулися саме до категорії молодь, оскільки вважаємо за необхідне починати

формування толерантності в суспільстві з виховання підростаючого покоління, тому що саме воно є запорукою мирного існування нашого суспільства в найближчі десятиріччя.

Молодь – це соціально-демографічна група, яка виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик та особливостей соціального стану. Ця категорія характеризується певними соціально-психологічними якостями, що відрізняють її від дітей та дорослих. Молодь характеризується **здібністю** до активної і самостійної участі в суспільному житті, але у той же час і тим, що процес становлення особистості ще активно триває, що стосується як психофізіологічних, так і соціальних показників. Під час політичних, економічних, соціальних та інших змін, які відбуваються в українському суспільстві останні 15 років, молодь опинилася у найбільш складній ситуації, що пов'язане з її соціальнопсихологічними особливостями, а також з тим, що в суспільстві відбулися суттєві зміни в системі освіти та виховання. Цей стан може бути визначеним як відсутність гармонійності з оточуючим соціумом. Тому молодь як соціальновікова категорія є цікавою для дослідження з погляду вивчення її поведінки, факторів та передумов її формування та прогнозування розвитку її соціальної ситуації.

Виконуючи своє дослідження в філософсько-освітньому ракурсі, ми спиралися на сутність сучасних освітніх реалій і відтворення нового світоглядного освітньо-філософського контексту, який може бути прийнятий у вигляді нової парадигми розвитку освіти, що розроблялася останніми роками такими видатними вченими і науковцями, як: В.Андрущенко, В.Бех, Л.Губерський, С.Клепко, В.Лутай, М.Михальченко, І.Надольний, М.Култаєва, І.Предборська, І.Радіонова, І.Степаненко.

Осмислення реалій сучасної освіти та можливостей освіти майбутнього в полікультурному середовищі підштовхують до вивчення феномену толерантності в процесі формування гуманістичних цінностей у молоді. А питання формування

формування толерантності в суспільстві з виховання підростаючого покоління, тому що саме воно є запорукою мирного існування нашого суспільства в найближчі десятиріччя.

Молодь – це соціально-демографічна група, яка виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик та особливостей соціального стану. Ця категорія характеризується певними соціально-психологічними якостями, що відрізняють її від дітей та дорослих. Молодь характеризується **здатністю** до активної і самостійної участі в суспільному житті, але у той же час і тим, що процес становлення особистості ще активно триває, що стосується як психофізіологічних, так і соціальних показників. Під час політичних, економічних, соціальних та інших змін, які відбуваються в українському суспільстві останні 15 років, молодь опинилася у найбільш складній ситуації, що пов'язано з її соціально-психологічними особливостями, а також із тим, що в суспільстві відбулися суттєві зміни в системі освіти та виховання. Цей стан може бути визнаним як відсутність гармонійності з довкіллям. Тому молодь як соціально-вікова категорія є цікавою для дослідження з погляду вивчення її поведінки, факторів та передумов її формування та прогнозування розвитку її соціальної ситуації.

Виконуючи своє дослідження в філософсько-освітньому ракурсі, ми спиралися на сутність сучасних освітніх реалій і відтворення нового світоглядного освітньо-філософського контексту, який може бути прийнятий у вигляді нової парадигми розвитку освіти, що розроблялася останніми роками такими видатними вченими і науковцями, як: В. Андрущенко, В. Бех, Л. Губерський, С. Клепко, В. Лутай, М. Михальченко, І. Надольний, М. Култаєва, І. Предборська, І. Радіонова, І. Степаненко.

Осмислення реалій сучасної освіти та можливостей освіти майбутнього в полікультурному середовищі підштовхують до вивчення феномену толерантності в процесі формування гуманістичних цінностей у молоді. А питання формування гуманістичних цінностей у свою чергу впливає з проблеми

гуманістичних цінностей у свою чергу впливає з проблеми цінностей взагалі.

Проблема цінностей **виникла** і продовжує вивчатися в контексті філософії. В античності й середньовічній філософії головували трансцендентні концепції, які базувалися на ствердженні об'єктивності цінностей. Так, як ідея Платона про те, що речі мають цінність у тій мірі, в якій вони відбивають досконалість своїх трансцендентних зразків.

Проблема цінностей стала предметом вивчення багатьох філософських, соціологічних та психолого-педагогічних досліджень. Але можна виділити два головних напрями розвитку аксіологічної теорії: ідеалістичний, який тримається на теорії об'єктивації цінностей, та матеріалістичний, що спирається на теорію суб'єктивізації.

У парадигмі філософського напрямку вивчалися походження та сутність ціннісних орієнтацій, їх детермінованість, характер взаємовідносин міжособистостями та між особистістю і суспільством. Активний розвиток аксіологічного підходу в науках, що стосуються освіти, відбувається протягом останніх десятиріч, тому що освіта новітнього періоду осмислює визначення ціннісних систем особистості, які зумовлюють її діяльність і розвиток у новому суспільстві, яке швидко змінюється.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дає підстави трактувати цінність як значущість (у позитивному чи негативному сенсі) об'єктів навколишнього середовища для людини. Саме цінності та ціннісні орієнтації особистості є змістовним ядром освітньої стратегії. Цінності особистості присутні у всіх сучасних яскравих концепціях розвитку освіти (В.Андрущенко, В.Кременя, М.Нікандрова, В.Караковського та ін.).

Підкреслимо, що в філософсько-освітній парадигмі до цінностей відносять лише позитивні феномени та явища, які допомагають соціальному прогресу, створюють умови для

цінностей взагалі.

Проблема цінностей **вивчалася** і продовжує вивчатися в контексті філософії. В античності й середньовічній філософії панували трансцендентні концепції, які базувалися на утвердженні об'єктивності цінностей (так, як ідея Платона про те, що речі мають цінність у тій мірі, в якій вони відбивають досконалість своїх трансцендентних зразків).

С. 293

Проблема цінностей стала предметом вивчення багатьох філософських, соціологічних та психолого-педагогічних досліджень. Але можна виділити два головних напрями розвитку аксіологічної теорії: ідеалістичний, який тримається на теорії об'єктивації цінностей, і матеріалістичний, що спирається на теорію суб'єктивізації.

У парадигмі філософського напрямку вивчалися походження та сутність ціннісних орієнтирів, їх детермінованість, характер взаємовідносин між особистостями та між особистістю і суспільством. Активний розвиток аксіологічного підходу в науках, що стосуються освіти, відбувається протягом останніх десятиріч, тому що освіта новітнього періоду осмислює визначення ціннісних систем особистості, які зумовлюють її діяльність і розвиток у новому суспільстві, котре швидко змінюється.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дає підстави трактувати цінність як значущість (у позитивному чи негативному сенсі) об'єктів навколишнього середовища для людини. Саме цінності та ціннісні орієнтири особистості є змістовним ядром освітньої стратегії. Цінності особистості присутні у всіх сучасних концепціях розвитку освіти (В. Андрущенко, В. Кременя, М. Нікандрова, В. Караковського та ін.).

Підкреслимо, що в філософсько-освітній парадигмі до цінностей відносять лише позитивні феномени та явища, які допомагають соціальному прогресу, створюють умови для

гуманізації життя людини.

Концептуально ми виходимо з того, що сутністю виховання є процес формування цінностей особистості. У даному разі ціннісні орієнтації відбивають стійкий зв'язок суб'єкта з іншими суб'єктами та об'єктами навколишнього середовища. Такий зв'язок відбувається тоді, коли об'єкт чи інший суб'єкт придбає для нього особистісне значення, ознаки та характеристики чогось цінного особисто. Для філософсько-освітнього конструкту нашої концепції важливим є те, що цінності виконують роль регуляторів мотиваційно-потрібної сфери особистості. Ціннісні **орієнтації** людини, які є залежними від соціуму, зумовлюють її соціальну поведінку: не тільки ставлення до інших людей, а й вчинки, дії – діяльність взагалі. Особистісні цінності регулюють діяльність людини у всіх сферах – професійній, родинній, у суспільстві, глобалізованому світі.

.....

Таким чином, толерантність у ціннісному контексті припускає готовність сприйняття інших такими, якими вони є, і взаємодію з ними на основі згоди. Регулюючі функції цінностей, у комплекс яких у полікультурному суспільстві входить і толерантність, спрямовані не тільки на збереження миру та взаємопорозуміння, а й на створення умов для самореалізації особистості. З погляду філософії освіти – дійсна толерантність припускає взаємність і активну позицію всіх зацікавлених сторін, що створює можливості для взаємозбагачення суб'єктів комунікацій. Толерантність як цінність людства пов'язана з суттєвими характеристиками людського буття. Вона є запорукою того, що життя людства продовжиться, а цілісність і розвиток особистості – можливі.

гуманізації життя людини.

Концептуально ми виходимо з того, що сутністю виховання є процес формування цінностей особистості. У цьому разі ціннісні орієнтири відбивають стійкий зв'язок суб'єкта з іншими суб'єктами та об'єктами навколишнього середовища. Такий зв'язок відбувається тоді, коли об'єкт чи інший суб'єкт набуде для нього особистісного значення, ознак та характеристик чогось особливо цінного. Для філософсько-освітнього конструкту нашої концепції важливим є те, що цінності виконують роль регуляторів мотиваційно-потрібної сфери особистості. Ціннісні **орієнтири** людини, які є залежними від соціуму, зумовлюють її соціальну поведінку: не тільки ставлення до інших людей, а й вчинки, дії – діяльність загалом. Особистісні цінності регулюють діяльність людини у всіх сферах: професійній, родинній, у суспільстві, глобалізованому світі.

С. 294

Таким чином, толерантність у ціннісному контексті припускає готовність сприйняття інших такими, якими вони є, і взаємодію з ними на основі згоди. Регулюючі функції цінностей, у комплекс яких у полікультурному суспільстві входить і толерантність, спрямовані не тільки на збереження миру та взаємопорозуміння, а й на створення умов для самореалізації особистості. З погляду філософії освіти, справжня толерантність припускає взаємність і активну позицію всіх зацікавлених сторін, що створює можливості для взаємозбагачення суб'єктів комунікацій. Толерантність як цінність людства пов'язана з суттєвими характеристиками людського буття. Вона є запорукою того, що життя людства продовжиться, а цілісність і розвиток особистості – можливі.

<https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14424/>

Мета національного виховання. Реферат (18.01.2011)²⁰

²⁰ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, що ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу, але тривалий час вона нехтувалася і заборонялася. Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується національна система виховання, яка враховує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави. В її основі — український виховний ідеал.</p> <p>Кінцевою метою виховання особистості є її підготовка до виконання комплексу ролей, необхідних для суспільного життя: громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Підготовка до ролі громадянина передбачає формування людини з активною громадянською позицією, почуттям обов'язку й відповідальності перед суспільством. Роль трудівника охоплює вміння і бажання активно працювати, створювати нові матеріальні та духовні цінності. Виконання ролі громадського діяча означає активну участь особистості в громадському житті. Уже в стінах школи особистість слід готувати й до ролі сім'янина, майбутнього батька, чоловіка, матері, дружини. Кожен учень як товариш повинен уміти розуміти іншу людину, співчувати, жаліти, поступитися, поділитися та ін.</p>	<p>С. 340</p> <p>В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, що ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу, але тривалий час вона нехтувалася і заборонялася. Сьогодні, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується національна система виховання, яка враховує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави. В її основі лежить виховний ідеал демократичного суспільства, який зберігає національні культурні і світоглядні переконання.</p> <p>Остаточною метою виховання особистості є її підготовка до виконання комплексу ролей, необхідних для суспільного життя: громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Підготовка до ролі громадянина передбачає формування людини з активною громадянською позицією, почуттям обов'язку й відповідальності перед суспільством. Роль трудівника охоплює вміння і бажання активно працювати, створювати нові матеріальні та духовні цінності. Виконання ролі громадського діяча означає активну участь особистості в громадському житті. Уже в стінах школи, вищого навчального закладу особистість слід готувати й до ролі сім'янина, майбутнього батька, чоловіка (матері, дружини). Кожен учень, студент як товариш повинен уміти розуміти іншу людину, співчувати, жаліти, поступатися, ділитися та ін.</p>
<p>http://social-science.uu.edu.ua/article/384</p> <p>Гетьман-П'ятковська І. А. Погляди сучасного студентства на проблему національної ідеї як чинник об'єднання народу в демократичній державі. ОСВІТА РЕГІОНУ ПОЛІТОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ. 2011 № 1. ²¹</p>	<p>С. 344</p>

²¹ Джерело є в «Списку використаних джерел». Опис статті Гетьман-П'ятковської є неточним. Рік видання 2011, а не 2010. (див. <http://social-science.uu.edu.ua/contents/11>).

Ми говоримо про національну ідею, коли який - небудь народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв'язок, свій історичний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю і призначення, робить їх предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі.

.....

Національна ідея - акумулятор прогресивних національних програм, політичних ідей, гасел, цінностей, рушій національного прогресу, основа національно - визвольних рухів, національної суверенізації. Але, на жаль, на сьогодні відсутня уніфікована і загальноприйнята методологічна модель, яка б послужила засобом для інтеграції різноманітних теоретичних напрацювань українських учених відносно національної ідеї.

.....

В результаті дослідники доволіно трактують національну ідею, і тому перед нами часто постає широкий діапазон суперечливих тлумачень цього поняття.

З'ясувати суть та зміст поняття «національна ідея» є завданням не простим. Значною мірою це поняття обумовлене тісним взаємозв'язком таких категорій, як «нація» та «ідея». Тому слід дати їх академічне визначення.

.....

У філософії національної ідеї полягає сутність і сенс існування українського народу, усвідомлення ним свого призначення, належності до конкретної етнічної єдності. Вона охоплює важливі ознаки нації - це особливий менталітет і характер, історична пам'ять і міфологія, духовні, державотворчі і політичні традиції, мова, економіко - господарські, побутові відмінності. Отже, вважаємо, що національна ідея відображає внутрішню єдність, спорідненість і відмінність даного народу від інших народів, саме це може лягти в основу його національної ідентичності як усвідомлення своєї сутнісної національної неповторності, тобто «національного Я».

Ми говоримо про національну ідею, коли будь-який народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв'язок, свій історичний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю і призначення, робить їх предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі.

.....

Національна ідея – акумулятор прогресивних національних програм, політичних ідей, гасел, цінностей, рушій національного прогресу, основа національно-визвольних рухів, національної суверенізації. Але, на жаль, на сьогодні відсутня уніфікована і загальноприйнята методологічна модель, яка б послужила засобом для інтеграції різноманітних теоретичних напрацювань українських учених щодо національної ідеї.

С. 345

У результаті дослідники доволіно трактують національну ідею, і тому перед нами часто постає широкий діапазон суперечливих тлумачень цього поняття.

З'ясувати суть та зміст поняття “національна ідея” є завданням не простим. Значною мірою це поняття зумовлене тісним взаємозв'язком таких категорій, як “нація” та “ідея”. Тому слід дати їх академічне визначення.

С. 345

У філософії національної ідеї полягає сутність і сенс існування українського народу, усвідомлення ним свого призначення, належності до конкретної етнічної єдності. Вона охоплює важливі ознаки нації – це особливий менталітет і характер, історична пам'ять і міфологія, духовні, державотворчі та політичні традиції, мова, економіко-господарські, побутові відмінності. Отже, вважаємо, що національна ідея відображає внутрішню єдність, спорідненість і відмінність певного народу від інших народів, саме це може лягти в основу його національної ідентичності як усвідомлення своєї сутнісної національної неповторності, тобто “національного Я”.

С. 346-347

З даного розуміння можна виділити структурні елементи, а саме: національна ідентичність, національне призначення, національний ідеал, національні цінності, національні пріоритети, національні інтереси, національна безпека і врешті - решт національні перспективи.

Різні народи у поняття «нація» вкладають різний зміст, залежно від характеру генезису цих народів, особливостей їх історичного розвитку. Так, наприклад, нація в Англії, Франції та США розглядається, передусім, як політична спільнота, що виступає колективним суб'єктом, який володіє повнотою державного суверенітету, є основним джерелом влади і виступає своєрідним синонімом слова «народ», «населення», певного політико - територіального утворення - держави [4, 35]. В Німеччині в добу пізнього Середньовіччя централізована держава ще не склалась, тому продовжували існувати дрібні князівства із статусом держави. Цим пояснюється, що в німецькому значенні слова «нація» робився акцент не на політичних факторах, а на такі характеристики, як культура, мова, традиції. Саме це ставало передумовою та обґрунтуванням об'єднання німецьких земель в єдину державу [4, 36]. Можливо, що від німців трактування нації як етнокультурної спільноти перейняли слов'янські народи. Відомо, що у 18 - першій половині 19 ст. у слов'ян (винятком є Росія) не було своєї державності, саме тому в слов'янських народів поняття «нація» часто ототожнювалось з поняттям «етнос» - як культурно - психологічної та природно - біологічної спільноти, і служило обґрунтуванням для утворення власних національних держав. Тому для пояснення цього

Із цього визначення можна виділити структурні елементи, а саме: національна ідентичність, національне призначення, національний ідеал, національні цінності, національні пріоритети, національні інтереси, національна безпека і врешті-решт національні перспективи.

Різні народи у поняття “нація” вкладають різний зміст, залежно від характеру генезису цих народів, особливостей їх історичного розвитку. Так, наприклад, нація в Англії, Франції та США розглядається, передусім, як політична спільнота, що виступає колективним суб'єктом, який володіє повнотою державного суверенітету, є основним джерелом влади і виступає своєрідним синонімом слова “народ”, “населення” певного політико – територіального утворення – держави [177, с. 35]²². У Німеччині в добу пізнього Середньовіччя централізована держава ще не склалась, тому продовжували існувати дрібні князівства із статусом держави. Цим пояснюється, що для німецької спільноти в значенні слова “нація” акцент робився не на політичних факторах, а на таких характеристиках, як культура, мова, традиції. Саме це ставало передумовою та обґрунтуванням об'єднання німецьких земель у єдину державу [410, с. 36]²³. Можливо, що від німців трактування нації як етнокультурної спільноти перейняли слов'янські народи. Відомо, що у 18 – першій половині 19 ст. у слов'ян (винятком є Росія) не було своєї державності, саме тому в слов'янських народів поняття “нація” часто ототожнювалось з поняттям “етнос” – як культурно-психологічної та природно-біологічної спільноти і служило обґрунтуванням для утворення власних національних

²² Зазначено джерело «177. Касьянов Г. В. Теорія нації та націоналізму : Монографія. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.». Інтерпретація дисертантом тексту монографії на С. 35 повністю співпадає з тлумаченням автора статті. Дисертант не цитує текст монографії.

²³ Зазначено джерело «410. Філософський енциклопедичний словник / Редкол. : В. Шинкарук та ін.; НАНУ, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : “Абрис”, 2002. – 742 с.». Автор статті посилається на «Касьянов Г. В. Теорія нації та націоналізму», С. 36. Дисертант використовує тлумачення автора статті, при цьому джерело вказує неправильно.

складного феномену виникли різні теорії нації: політична, психологічна, культурологічна, історико - економічна, етнічна та ін. Ось чому навіть фахівцям, не кажучи вже про пересічних громадян, важко пробитись крізь «термінологічне різнотрав'я», що виникає внаслідок різного розуміння змісту «національна ідея».

Погоджуємося із тими вченими - політологами і філософами, які визнають, що національна ідея - це мислена форма сприйняття глибинної сутності свого народу, в якій відображена його духовна першооснова, мета, сенс та фундаментальні принципи існування, що пронизує собою все національне буття та зумовлює суспільний розвиток. Характер цієї ідеї визначається менталітетом народу, ступенем розвитку його духовної й матеріальної культури, статусом на міжнародній арені і завданнями, які ставить перед ним та чи інша історична епоха. Сформована національна ідея, стрижнем якої є національний ідеал, піддається коригуванню часом і наповнюється новим історичним змістом.

http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/576/dis_Koch_ubey.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Кочубей А. В. Гуманітаризація підготовки майбутніх інженерів у вищих навчальних закладах засобами народознавства: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2010. 311 с.²⁴

С. 57

Це - надзавдання, адже аналіз деструктивних процесів у **сучасному** суспільстві **дозволяє** зробити висновок, що існує небезпека виростити бездуховне покоління, не «обтяжене» інтелігентністю, порядністю, яке зневажливо ставиться до культурних **та загальнолюдських** цінностей, не прагне до здорового способу життя, **а лише кваліфіковано, механічно виконує свої професійні обов'язки.** Щоб цього не сталося, важливу роль варто відвести «Народознавству», бо саме ця дисципліна – «пізнання себе в

держав. Тому для пояснення цього складного феномену виникли різні теорії нації: політична, психологічна, культурологічна, історико-економічна, етнічна та ін. Ось чому навіть фахівцям, не кажучи вже про пересічних громадян, важко пробитися крізь “термінологічне різноманіття”, що виникає внаслідок різного розуміння змісту **дефініції** “національна ідея”.

Важко не погодитися з тими вченими-політологами і філософами, які визнають, що національна ідея – це мислена форма сприйняття глибинної сутності свого народу, в якій відображена його духовна першооснова, мета, сенс та фундаментальні принципи існування, що пронизують собою все національне буття та зумовлюють суспільний розвиток. Характер цієї ідеї визначається менталітетом народу, ступенем розвитку його духовної і матеріальної культури, статусом на міжнародній арені і завданнями, які ставить перед ним та чи інша історична епоха. Сформована національна ідея, стрижнем якої є національний ідеал, піддається коригуванню часом і наповнюється новим історичним змістом.

С. 365

Аналіз **цих** деструктивних процесів у **нашому** суспільстві **дає змогу** зробити висновок, що є небезпека виростити бездуховне покоління, не “обтяжене” інтелігентністю, **чемністю**, порядністю, яке зневажливо ставиться **до духовних** і культурних цінностей, не прагне до здорового способу життя **і не обтяжує себе проблемами міжпоколінної справедливості.**

²⁴ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

<p>собі» і в світі, своїх коренів та свого внутрішнього «Я». А це, сподіваємося «...приведе до послаблення антигуманних тенденцій у світі і культури, соціальних стосунках, у суспільстві загалом» [110, с. 23].</p>	
<p>https://ua-referat.com/%D0%92%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%92%D0%9E_%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE</p> <p>Крилова І. В. Виховна система В. О. Сухомлинського: контрольна робота. Київ, 2007.</p> <p>Гуманні цінності і відповідні їм норми є тим культурним кодом, який визначає повсякденну поведінку і регулює взаємини людей, забезпечує раціональність і людяність їхнього способу життя, а отже життєздатність суспільства. Саме гуманне виховання особистості сприяє олюдненню суспільних відносин. Сьогодні спостерігається протиріччя між потребами суспільства у таких високогуманних особистостях та реальністю нашого повсякденного життя: дефіциту людяності, милосердя, співчуття, доброти.</p>	<p>С. 365</p> <p>Гуманні цінності і відповідні їм норми є тим культурним кодом, який визначає повсякденну поведінку та регулює взаємини людей, забезпечує раціональність і людяність їхнього способу життя, а отже, і життєздатність суспільства. Гуманне виховання особистості сприяє олюдненню суспільних відносин. Сучасні суспільства, котрі є суспільствами ризику, тримаються на гуманних особистостях, яких стає все менше і менше, бо освітні інституції самоусуваючись від політичного виховання, руйнують антропологічні підвалини свого буття. Реальністю нашого повсякденного життя є дефіцит людяності, милосердя, співчуття, доброти.</p>
<p>http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/78152</p> <p>Коваль Г. Особливості політичної соціалізації молоді на сучасному етапі розвитку української державності // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К., 2008. — Вип. 13. — С. 244-253</p> <p>(http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/78152/28-Koval.pdf?sequence=1)²⁵</p> <p>Політична соціалізація молоді є багатофакторним процесом. Якісний зміст її чинників залежить від об'єктивних умов розвитку та</p>	<p>С. 371 – 372</p> <p>Політичне виховання молоді є багатофакторним процесом. Якісний зміст його чинників залежить від об'єктивних умов розвитку</p>

²⁵ Джерело відсутнє в «Списку використаних джерел»

функціонування політичної системи. Тому необхідним **вважається** визначити показники ефективності політичної **соціалізації, у якості яких буде виступати наявність** у людини високого рівня таких складових – політична інформованість, політична компетентність та політична активність. У цьому **розумінні** справедливим **уявляється ствердження** представників ролевої теорії політичної соціалізації про те, що молодому поколінню в процесі його політичного становлення повинні прищеплюватися переважно позитивні установки у ставленні до політичної системи.

Отже, проблеми, **притаманні** українському суспільству в період суспільно-політичних трансформацій, формують специфічні довготривалі стратегічні життєві **установки** і ціннісні орієнтації, і в першу чергу це впливає на молодь. Молодь – динамічна, енергійна й критично мисляча частина суспільства, яка володіє величезним соціальним і творчим потенціалом. **Виходячи** з цього, створення сприятливих економічних та соціальних умов для особистого зростання молодих людей, формування їх творчої активності, здібностей, навичок повинно бути основою державної молодіжної політики, центром уваги всіх соціальних інститутів суспільства.

та функціонування політичної системи. Тому необхідно визначити показники ефективності політичного **виховання, якими мають бути** у людини високого рівня такі складові – політична освіта, політична інформованість, політична компетентність і політична активність. У цьому **сенсі** справедливим **є твердження** представників ролевої теорії політичного виховання про те, що молодому поколінню в процесі його політичного становлення повинні прищеплюватися переважно позитивні **настанови щодо** ставлення до політичної системи.

Отже, проблеми, **властиві** українському суспільству в період суттєвих суспільно-політичних змін, формують специфічні довготривалі стратегічні життєві **настанови** і ціннісні орієнтири, що передусім впливає на молодь. Молодь – **це** динамічна, енергійна й критично мисляча частина суспільства, яка володіє величезним соціальним і творчим потенціалом. **З урахуванням** цього створення сприятливих економічних та соціальних умов для особистого зростання молодих людей, формування їх творчої активності, здібностей і навичок повинно бути основою державної молодіжної політики, центром уваги всіх соціальних інститутів суспільства.